

KONGELIG RESOLUSJON

Olje- og energidepartementet
Statsråd: Kjell-Børge Freiberg

Ref.nr.:
Saksnr.: 16/3829-
Dato: 20.09.2019

Statnett SF - konsesjon for bygging av ny 420 kV kraftledning Lyse - Fagrafjell og Fagrafjell transformatorstasjon i Forsand, Sandnes og Time kommuner i Rogaland

1. Innledning

Statnett SF (Statnett) søkte 1. desember 2016 konsesjon til bygging og drift av en 420 kV kraftledning fra Lyse transformatorstasjon i Forsand kommune til en ny transformatorstasjon på Fagrafjell i Sandnes og Time kommuner. Statnett søkte samtidig om å bygge nye Fagrafjell transformatorstasjon med tilhørende elektriske anlegg. Den nye kraftledningen skal delvis erstatte eksisterende 132 kV kraftledning mellom Lyse og Tronsholen 2, som Statnett har søkt om å rive. Statnett søkte også om nødvendige mindre traséomlegginger av eksisterende kraftledninger, og om andre nødvendige tiltak som anleggsveier, rigg, vinsj- og trommeplasser. Det er også søkt om ekspropriasjonstillatelse og forhåndstiltredelse.

NVE avga innstilling til departementet den 18. desember 2017. NVE tilrår at Statnett meddeles konsesjon til anleggene.. Det vises til NVEs "*Bakgrunn for innstilling*" datert 18. desember 2017.

Statnett søkte 16. februar 2018 om tillegg og justeringer av flere traseer Statnett tidligere har søkt konsesjon for. NVE avga 6. desember 2018 innstilling til departementet for disse justeringene. Det vises til NVEs "*Bakgrunn for innstilling*" av samme dato.

Ved NVEs vedtak av 16. november 2018 fikk Statnett konsesjon og ekspropriasjonstillatelse til midlertidig omlegging av 300 kV-ledning Kjelland-Stokkeland forbi det planlagte stasjonsområdet på Fagrafjell.

En ny kraftledning fra Lyse mot stavangerregionen har vært planlagt i flere tiår, og det har vært flere meldinger, høringer og befaringer i forbindelse med planene. Departementet viser til NVEs innstilling for flere detaljer.

2. Konklusjon

Departementet tilrår at Statnett i medhold av energiloven § 3-1 gis konsesjon til bygging og drift av en ny 420 kV kraftledning med tilhørende elektriske installasjoner fra Lyse transformatorstasjon i Forsand kommune til en ny transformatorstasjon på Fagrafjell i Sandnes og Time kommuner. Tiltaket berører Forsand, Sandnes og Time kommuner. Ledningen skal bygges etter trasé 4.1 – 4.1.11 – 4.1 – 2B – 2.1 - 2 - X.2.1 – X.2 – X.2.3.

Fra Lyse transformatorstasjon i Forsand skal den om lag 67 km lange ledningen følge trasé 4.1 opp fjellsiden for deretter å følge trasé 4.1.11 til Fyljesdalen. Fra Fyljesdalen til Seldalsheia skal den følge trasé 4.1. Fra Seldalsheia til Kolfjellet skal den følge trasé 2B, 2.1 og 2. Fra Kolfjellet til Fagrafjell transformatorstasjon, på grensen mellom Sandnes og Time kommuner, skal den følge trasé X.2.1, X.2 og X.2.3.

Det forutsettes at dagens 132 kV luftledning Lyse-Tronsholen 2 rives på strekningen Lysebotn - Seldalsheia. Ved NVEs vedtak av 11. januar 2019 fikk Lyse Elnett AS konsesjon til fortsatt drift av eksisterende 132 kV kraftledning Lyse-Tronsholen 2 på strekningen fra Seldalsheia til Tronsholen transformatorstasjon i forbindelse med sak om nettilknytning av Gilja vindkraftverk. Vedtaket er påklaget og vil bli behandlet av departementet som egen sak.

Det gis konsesjon til en ny transformatorstasjon på Fagrafjell på grensen mellom Sandnes og Time kommuner og nødvendige omlegginger av eksisterende ledninger.

Ledningen blir godt synlig i landskapet og kan påvirke opplevelsen av kultur- og naturmiljø og friluftsliv/reiseliv.

Fagrafjell transformatorstasjon og ledningene som leder inn til stasjonen, vil berøre et viktig kulturmiljø med mange kulturminner.

I behandlingsprosessen har det kommet forslag om alternative traseer og løsninger, noe som har bidratt til at traséen som tilrås for ledningen er godt tilpasset allmenne og lokale hensyn.

For å redusere de negative virkningene tilrår departementet vilkår om kamuflering av master, merking av liner for å redusere risikoen for fuglekollisjoner, skånsom skogrydding og utarbeidelse av en miljø-, transport og anleggsplan.

Ledningsanleggene som tilrås etter energiloven, mener Olje- og energidepartementet vil ha akseptable miljø- og arealmessige konsekvenser.

3. NVEs innstillinger

I NVEs innstillinger av 18. desember 2017 og 6. desember 2018 vurderer NVE de samlede samfunnsmessige fordelene ved ledningsanlegget til utvilsomt å være overveiende i forhold til de skader og ulemper anlegget kan innebære. NVE tilrår at Statnett gis anleggskonsesjon etter energiloven og samtykke til ekspropriasjon etter oreigningslova for de omsøkte anleggene. Videre tilrår NVE at Statnett gis samtykke til forhåndstiltredelse etter oreigningslova.

Fra innstillingen fra 18. desember 2017 siteres NVEs sammendrag:

"Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) anbefaler at Statnett SF gis tillatelse til å bygge en ny 420 kV kraftledning mellom Lyse transformatorstasjon i Forsand kommune og en ny transformatorstasjon på Fagrafjell i Sandnes og Time kommuner. Vi anbefaler samtidig at Statnett gis samtykke til ekspropriasjon av grunn- og rettigheter til bygging og drift av ledningen, Fagrafjell transformatorstasjon og nødvendige anleggsveier og anleggsområder..."

"En ny, ca. 76 km lang, 420 kV kraftledning bør gå i følgende trasé på strekningen mellom Lysebotn og Fagrafjell:"

Etter søknadens trasébenevninger er dette følgende traseer:

- *trasé 4.1 opp fjellsiden fra Lyse transformatorstasjon i Forsand kommune og deretter trasé 4.1.11 til Fyljesdalen*
- *trasé 4.1 fra Fyljesdalen til Oaland, deretter trasé 4.1.2 forbi Fossanmoen, og videre trasé 4.1 til Seldalsheia i Sandnes kommune*
- *trasé 2, 2B og 2 fra Seldalsheia til Kolgfjellet*
- *trasé X.2.1, X.2 og X.2.3 fra Kolgfjellet til Fagrafjell transformatorstasjon på grensen mellom Sandnes og Time kommuner*

En tillatelse forutsetter at dagens 132 kV luftledning Lyse–Tronsholen 2 rives på strekningen fra Lysebotn til Seldalsheia. Den resterende strekningen av 132 kV-ledningen mellom Seldalsheia og Tronsholen blir stående i påvente av avklaringer rundt nettilknytning av ny kraftproduksjon ved Gilja og Seldal. NVE anbefaler at det settes vilkår om at denne delen av ledningen ikke fjernes før utgangen av 2022.

NVE anbefaler at det gis konsesjon til en ny transformatorstasjon på Fagrafjell på grensen mellom Sandnes og Time kommuner og nødvendige omlegginger av eksisterende ledninger.

Hvorfor bør det gis konsesjon til ny kraftledning og transformatorstasjon?

Dagens forsyningsikkerhet til Sør-Rogaland, inkludert Sandnes og Stavanger, er ikke god nok. På kalde vinterdager kan det oppstå situasjoner der alminnelige strømkunder blir koblet fra nettet om det oppstår feil på én av 300 kV-ledningene inn til området. Det er på sikt ikke holdbart for regionen. En varig løsning med systemvern som medfører utkobling av forbruk i distribusjonsnettet er i strid med forskrift om systemansvaret.

Situasjonen forventes å forverre seg med økende strømforbruk. Avhengig av forbruksutviklingen, vil det også på et tidspunkt ikke være mulig å forsyne alt forbruket, selv uten feil i nettet. NVE antar at dette inntreffer først rundt 2035, men den nye forbindelsen må stå ferdig lenge før denne situasjonen eventuelt oppstår.

Den nye ledningen og Fagrafjell transformatorstasjon legger til rette for den videre utviklingen av kraftledningsnettet i regionen, og gir fleksibilitet i hvilke løsninger som velges videre. Den gir mulighet for økt forbruk og kan gi mulighet for tilknytning av ny kraftproduksjon.

Hva er virkningene for omgivelsene?

Kraftledningen vil på store deler av strekningen gå parallelt med eksisterende ledninger og erstatte en noe mindre ledning mellom Lysebotn i Forsand og Seldalsheia i Sandnes. Endringen fra i dag blir størst der den nye ledningen kommer i tillegg til dagens ledninger mellom Seldalsheia og Skjelbrei, og der den går i ny trasé fra Skjelbrei til Fagrafjell.

Kraftledningen og transformatorstasjonen blir godt synlig i landskapet og kan påvirke opplevelser av kultur- og naturmiljø og friluftsliv/reiseliv. Noen steder blir ledningen synlig fra boligområder. Kraftledningen båndlegger et areal som gir restriksjoner på bygging og enkelte aktiviteter i og nær ledningen. Blant annet kan det gi ulemper ved gjødsling.

Transformatorstasjonen, kraftledningen, anleggsveier og anleggsområder kan også medføre direkte inngrep i kulturminner. Kraftledningen kan utgjøre en kollisjonsfare for fugl.

Den nye transformatorstasjonen, ledningene inn til stasjonen og midlertidige anleggsområder vil berøre et viktig kulturmiljø med mange kulturminner i området Fagrafjell. En forekomst av kystlynghei ligger på stasjonstomten og må anses som tapt når stasjonen bygges. Stasjonstomten vil dessuten ligge i et område hvor det foregår masseuttak, men forholdsvis godt skjermet fra bebyggelse. Eventuell utvidelse av masseuttak kan bli påvirket av den nye stasjonen.

Hvordan redusere de negative virkningene av kraftledningen?

NVE mener at anbefalte trasé, der kraftledningen går mest mulig parallelt med eksisterende ledninger og erstatter en eksisterende ledning, bidrar til at de negative virkningene for areal og miljø blir minst mulig. Både ledningen og transformatorstasjonen vil ligge i områder uten tett bebyggelse og i god avstand til bolighus. Dette er resultatet av en omfattende prosess som mange har medvirket i. Prosessen har ført til at en rekke traseer er vurdert og forkastet.

For å redusere ulempene for omgivelsene ytterligere, anbefaler NVE at Statnett pålegges å kamuflere ledningen med mørke master og isolatorer på en strekning ut fra Lysebotn og på strekningen fra Rettedal til Fossanmoen i Forsand kommune. Dette vil gjøre ledningen mindre synlig fra bebyggelse og områder der folk ferdes.

NVE anbefaler også at Statnett blir pålagt å montere fugleavvisere på den nye ledningen ved Stora Hellesvatnet i Forsand og på dagens 300 kV ledning der den legges i ny trasé over Figgjoelva i Time og Sandnes. Vi mener det vil redusere kollisjonsfaren for sårbare fuglearter. Et vilkår om at det skal utarbeides en miljø-, transport- og anleggsplan vil sikre at Statnett tar berørte interesser med på råd i detaljplanleggingen og i gjennomføringen av anleggsarbeid og skogrydding. Planen skal godkjennes av NVE før anleggsstart. En slik MTA-plan bør blant annet beskrive hvordan anleggsarbeidet kan gjennomføres for å forstyrre kjente reirlokalteter til hubro minst mulig i hekketiden. For øvrig anbefaler vi at Statnett pålegges å rydde skog på en måte som reduserer synligheten og tar hensyn til naturmangfoldet i anleggsperioden.

Fra innstillingen fra 6. desember 2018 siteres NVEs sammendrag:

"Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) anbefaler at Statnett får tillatelse til mindre traséjusteringer av tidligere anbefalte 420 kV kraftledning Lyse–Fagrafjell, eksisterende 132 kV ledning og 300 kV-ledninger, og til reduksjon av tomtearealet til Fagrafjell transformatorstasjon. Samtidig anbefaler vi at Statnett gis tillatelse til å etablere nødvendige anleggsveier, kjørespor, anleggsplasser og massetak langs den anbefalte ledningstraseen og transformatorstasjonen. Ved Fagrafjell transformatorstasjon tilrår vi å gi Statnett konsesjon til et utvidet massedeponi og fordrøyningsanlegg. Tiltakene berører kommunene Forsand, Sandnes og Time i Rogaland fylke.

Tilleggsanleggene som Statnett har søkt om konsesjon til er, etter NVEs vurdering, nødvendige for å gjennomføre byggingen av tidligere anbefalte kraftledning og transformatorstasjon på en god måte, og vi gi noen ekstra ulemper. De øvrige endringene vil i hovedsak gi noe reduserte ulemper for omgivelsene, sammenlignet med tidligere anbefalte løsninger.

NVE anbefaler samtidig at Statnett gis samtykke til ekspropriasjon av grunn- og rettigheter til de endringene og anleggene vi tilrår at de gis konsesjon for. Det forventes at Statnett forsøker å inngå minnelige avtaler med berørte grunneiere og rettighetshavere. Videre anbefaler vi at Olje- og energidepartementet gir Statnett samtykke til forhåndstiltredelse, som vil si at grunn og rettigheter kan tas i bruk før det foreligger rettskraftig skjønnsavgjørelse."

4. Høring

4.1. NVEs høring av konsesjonssøknad og konsekvensutredning

NVE har i flere omganger hatt konsesjonssøknaden med tilhørende konsekvensutredninger på høring. NVE sendte tilleggssøknad og tilleggsutredninger om Lyse-Fagrafjell og Fagrafjell transformatorstasjon på høring desember 2016. I mai 2017 og februar 2018 ble ytterligere tilleggssøknader sendt på høring.

Innkommne høringsuttalelser er inntatt i vedlegg B til NVEs innstilling av 18. desember 2017 og i vedlegg B til NVEs innstilling til tilleggssøknaden av 6. desember 2018.

4.2. Olje- og energidepartementets høring av NVEs innstilling

Olje- og energidepartementet sendte NVEs innstilling på høring den 5. januar 2018 med høringsfrist 16. april 2018. Nedenfor er et sammendrag av de innkomne uttalelsene.

Rogaland fylkeskommune har følgende merknader ved brev av 16. april 2018:

- Trasé 4.1 ved kulturminnefeltet på Slettabø/Fossanmoen: Nye registreringer viser at alternativ 4.1.2 er litt mer konfliktfylt enn opprinnelig alternativ 4.1, og Rogaland fylkeskommune kan tilrå en dispensasjonssøknad overfor Riksantikvaren for traséalternativ 4.1 (Slettabø/Fossanmoen). Innsigelse til alternativ 4.1 ved Slettabø opprettholdes.
- Trasé 2 ved Krogedal og anleggsvei 105 a og b: innsigelse opprettholdes. De arkeologiske undersøkelsene er ikke avsluttet i dette området, og forholdene til automatisk fredede kulturminner er ikke avklart i områdene rundt Krogedal.
- Trasé 2 på strekningen Leigvom-Svilandsfossen: innsigelse opprettholdes på grunn av utilbørlig skjemming av kulturminner. Pågående registreringer viser at det også kan bli direkte konflikt med automatisk fredede kulturminner.
- Trasé 2 ved Kolfjellet, anleggsvei 111c og anleggsplass 108, eller alternativt kjørespor til bygging av trasé 2 ved Vindheio: Innsigelse opprettholdes til en ser at direkte konflikt unngås.
- Trasé X.2/X.2.1 ved Bråstein Øst og Fagrafjell: Trasé går innenfor grensene til de store kulturminnefeltene id 44659, 54362 og 5150 og innsigelse opprettholdes. Når det gjelder innsigelsene til trase 2, X.2/X.2.1 viser fylkeskommunen også til uttalelse datert 23.01.17.
- Fagrafjell transformatorstasjon: Selve stasjonen og tilhørende bygninger, all innføring av ledninger, rigg/anleggsområder, anleggsveier, samt omlegging av ledninger og midlertidig omlegging av ledninger er i konflikt med automatisk fredede kulturminner og innsigelsen opprettholdes.
- Det er også innsigelse til anleggsområde 130 A ved id 44659 og anleggsplass 132, men disse kan frafalles dersom en unngår direkte konflikt med automatisk fredede kulturminner. Nøyaktig størrelse/plassering på riggområdene må vises i en MTA-plan.
- Anleggsvei 135 a og b vil være i konflikt med automatisk fredede kulturminner dersom de blir utvidet. Innsigelse vil stå ved lag ved en eventuell utvidelse av veien.

I høringen til Statnetts tilleggsøknad skriver Fylkeskommunen i brev av 13. april 2018 at de har følgende innsigelser:

- Kjørespor 133b vil komme i direkte konflikt med automatisk fredet kulturminne ved Bråstein.
- Kjørespor 135g vil berøre gårdsanlegget ved Gilja. Innsigelsen kan trekkes dersom det går klart frem at kjøresporet ikke er i konflikt med kulturminnet.

Riksantikvaren støtter ved brev av 16. april 2018 Rogaland fylkeskommunes innsigelse til Fagrafjell transformatorstasjon. Riksantikvaren mener tiltaket er i konflikt med et unikt kulturmiljø av nasjonal interesse, som det er svært viktig at blir bevart urørt også for framtida.

Dette kulturmiljøet er det eneste i sitt slag av denne størrelsen og med intakte grenser, som er bevart i Rogaland. Selv om samfunnsnyttene av tiltaket er stor, mener Riksantikvaren at verdien i å bevare kulturmiljøet på Fagrafjell også er en ubestridelig samfunnsverdi og et viktig nasjonalt ansvar. Riksantikvaren kan subsidiært vurdere en forskyvning av transformatorstasjonen mot sørvest, slik at en unngår direkte, fysiske inngrep i kulturmiljøet ved Fagrafjell. Det understrekes at Riksantikvaren er dispensasjonsmyndighet når det gjelder automatisk fredede kulturminner. Hvis noen av tiltakene skulle komme i konflikt med automatisk fredede kulturminner, vil det være Riksantikvaren som avgjør om det kan innvilges dispensasjon og eventuelle vilkår for denne. Klima- og miljødepartementet vil være klageinstans for eventuelle dispensasjonsvedtak fra Riksantikvaren. Når det gjelder kulturminnene i kulturmiljøet på Fagrafjell ønsker Riksantikvaren i utgangspunktet ikke å gi dispensasjon for noen av disse. Statnetts forslag til endringer endrer ikke deres oppfatning av konflikten med gårdsanlegget på Møgjedal som et unikt kulturmiljø av nasjonalt interesse.

Forsand kommune er i brev av 20. april 2018 positiv til trasevalget for den nye 420 kV-ledningen Lyse-Fagrafjell. Kommunen vil at veien mellom Fylgjesdalen og ut gjennom Daladalen til Helmikstøl blir permanent og opprustet for å etablere en turistløype/sykkelløype på nordsiden av Lysefjorden. Ved brev av 4. april 2018 fremmer kommunen ønske om at trasé 4.1.2 velges på strekningen Rettedal-Fossanmoen-Uburen på grunn av landskapsvirkninger. Ved å legge tiltaket opp i skråningen mot Rossavikheia, får tiltaket ifølge kommunen i stor grad en bakenforliggende vegg som begrenser landskapsvirkningen. Kommunen mener at alternativ 4.1 vil være svært uheldig for landskapsopplevelsen i området. Synligheten vil være stor i en sentral del av Forsand, der mange ferdes daglig. Uttaksområdet skal restaureres etter endt uttak. Det er nylig vedtatt en reguleringsplan for uttak av masser på Fossanmoen på sørsiden av dagens fylkesveg. I dag går det flere 132 kV ledninger over uttaket. To av ledningene går parallelt i uttakets østre del av Rettedal til Uburen. Dagens stolpepunkter er etablert på terreng før uttaket begynte og det er store skråninger rundt disse per i dag. Terrenget de står på representerer både en ressurs, samtidig som det påvirker landskapsutfordringen og tilgjengelig landbruksjord ved endt uttak.

Fylkesmannen i Rogaland skriver i brev av 16. april 2018 at tiltak for naturmangfold ikke er detaljert beskrevet i NVEs innstilling og at det må være på plass i en MTA-plan. Fylkesmannen skriver at naturtypen kystlynghei vil bli sterkt påvirket av planlagt utbygging av både transformatorstasjonen og kraftledningen. På Fagrafjell vil en viktig forekomst forsvinne. Fylkesmannen skriver at det i konsesjonen bør være et krav om at det skal gjennomføres avbøtende tiltak, og at en skjøtselsplan som hindrer tap av kystlynghei langs traseen kan være et slikt tiltak. Videre skriver Fylkesmannen at det er en velbrukt hekkeplass for hubro mindre enn 1 km fra anleggsområdet ved Fagrafjell. Det bør derfor stilles vilkår for bruk av helikoptertrafikk i hekketiden siden hubro og andre fugler er særlig sårbare for forstyrring. Fylkesmannen vil ikke samle alle transmisjonsledningene inn mot samme transformatorstasjon. Det bes om at det stilles krav til en risiko- og sårbarhetsanalyse som går på forsyningssikkerhet i samband med etableringen av Fagrafjell, og før det blir bestemt at 300 kV-ledningene fra Kjelland og Tonstad

kan flyttes fra Stokkeland til ny transformatorstasjon på Fagrafjell. Fylkesmannen vil at mastepunkter, anleggsveier og andre faste installasjoner så langt det er mulig at legges utenom dyrket mark. Der det bygges ny vei, bør den tilbakeføres så godt som mulig til opprinnelig tilstand etter byggeperioden.

Gjesdal Bondelag mener at strømbehovet er lenger nord på stavangerhalvøya, og at Fagrafjell muligens vil ligge i korridoren for fremtidig ny E39 motorvei til Kristiansand. Bondelaget mener at Bogafjell fjellhall er et bedre alternativ for plassering av transformatorstasjonen på grunn av sikkerhet, natur- og jordvern.

Sandnes Bondelag vil ikke at ledningen skal gå i LNF-områder eller båndlegge dyrket mark. Bondelaget stiller spørsmål ved om en høyspentledning vil båndlegge arealer slik at dette ikke blir mulig å drive jordbruk ved bruk av autonome droner for tilsyn og helikopter for kalking. Bondelaget nevner også den nye foreslåtte gjødselsforskriften som skjerper kravene til spredeareal, fra 4 daa pr ku-til 5 daa pr ku. Fylkesmannen i Rogaland har ifølge laget uttalt at ved innføring av denne forskriften vil Rogaland mangle 100.000 daa spredeareal. Bondelaget spør hvordan områdene vil bli påvirket av ledningen og viser til at flere produsenter i Sandnes bruker gjødselsutstyr med kanon/jet. Disse skyter gjødsel opp til 50 meter for å nyttiggjøre seg beiter på mest gunstig måte.

Statens vegvesen opplyser ved brev av 9. april 2018 at alle tiltak som berører offentlig veg, må omsøkes særskilt. Vegvesenet viser til at det pågår planlegging av større vegprosjekter i området hvor de elektriske anleggene tenkes plassert. Vegvesenet kan ikke se at det er lagt vekt på tiltakets kryssing av E39 Kristiansand- Sandnes, Tverrforbindelsen (Fv. 505 Sandnes kommune – Bråstein i Gjesdal kommune) eller andre fylkesveger langs traséen. Vegvesenet ber om at det redegjøres for dette før endelig behandling av saken.

Direktoratet for mineralforvaltning (DMF) er i brev av 4. april 2018 positiv til at NVE har innstilt på trasé 4.1.2 i Forsand, slik at båndlegging og konflikt med grusforekomsten og uttaket Fossanmoen unngås. DMF skriver at pukkkforekomstene Nordre og Søndre Kalberg ligger i tilknytning til transformatorstasjonen på Fagrafjell. Forekomstene er vurdert å ha nasjonal betydning som byggeråstoffressurser. DMF mener det ikke er tilstrekkelig vurdert om transformatorstasjonen vil være til hinder for fortsatt drift av uttakene slik de foregår i dag. Søndre Kalberg er tildelt konsesjon etter mineralloven, og konsesjonsområdet går ut over registrert forekomst på kart og område i fylkesdelplanen. For uttaket på Nordre Kalberg opplyser DMF at en søknad om konsesjon etter mineralloven er til behandling. DMF skriver at selv om kartfestede forekomster ikke er direkte berørt, kan likevel berggrunnen i området være egnet til uttak av byggeråstoff. DMF mener at utredningen knyttet til mulige båndlagte verdier i pukkkforekomster med nasjonal betydning som ressurser er tynt utredet. DMF savner en vurdering av eventuelt redusert verdiskapingspotensial for uttakene ved Fagrafjell.

Sviland bydelsutvalg støtter i e-post av 21. mars 2018 NVEs innstilling vedrørende trasé 2 og viser ellers til tidligere høringer.

Grunneiere i Songesand Alf Inge Eltervaag og Britt Undheim Eltervaag skriver i brev av 15. april 2018 at de er bekymret for elektromagnetiske felt og mener at Statnett ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til brukere og beboere av de seks eiendommene langs ledningen i bygda. De vil at den eksisterende 132 kV ledningen som går fra Lysebotn til Jørpeland flyttes opp og inn på fjellet mellom Hatleskog og Songesandstølen. Dette vil frigi plass for 420 kV-ledningen slik at den kan flyttes til gammel trasé for Lyse-Jørpelandsledningen. De opplyser om at de fra tidligere har dårlige erfaringer med anleggseiers gjennomføring av skogrydding og opprydding.

Grunneier Bertel Fosmark har ved brev av 15. april 2018 nesten likelydende høringsuttalelse som Eltervaag. Han skriver at det foreligger planer om rydding og utplanting av 7000 juletrær i området som omfattes av planlagt anleggsvei nr. 27. Han mener at denne anleggsveien må opparbeides som vei, og at hjulspor ikke vil bli akseptert. Videre skriver han at dersom aktiviteten på anleggsvei 8 legges til beitesesongen, vil det bli reist krav om erstatning fordi virksomheten vil skremme buskapan og alternativ beitemark må leies et annet sted.

Grunneier Håkon Hetland skriver i e-post av 16. april 2018 at den nye ledningen i tillegg til de tre eksisterende ledningene over eiendommen hans, vil begrense mulighetene for effektiv jordbruksdrift på store deler av den beste matjorda. Han driver økologisk og har behov for mer areal enn ved konvensjonell drift. Hetland etterspør hvordan Statnett ser for seg at spredeareal kan opparbeides andre steder på eiendommen, dersom båndlagt areal ikke lenger blir godkjent som spredeareal. Gjødsling foregår med kanon fra gjødselvogn, og Hetland spør om hvordan dette løses etter utbygging.

Grunneier Geir og Bjørg Elin Levang påpeker i e-post av 16. april 2018 at planlagte trasé vil krysse vanningsanlegget som de eier sammen med Hetland. De har flere planer for tomten og ønsker derfor en skriftlig detaljert plan fra Statnett vedrørende avstandskrav til vaskeplass/bygg, riggplass, hvilke krav som blir stilt i forbindelse med opparbeidelse av tomt etter et ledningen er bygd og om etterfølgende erstatning

Grunneier på Sporaland Johanne Aardal er i e-post av 16. april 2018 skuffet og overrasket over at NVE innstiller på alternativ 2 som er plassert helt fram på kanten av fjellet, svært synlig og dominerende fra bygda, i stedet for alternativ 2.1 som ligger i søkket lenger inn fra kanten. Aardal skriver også at det er tre ledningstraseer over eiendommen fra før. Dersom ny ledning gjennomføres som alternativ 2 vil disse fire ledningstraseene ifølge Aardal beslaglegge om lag 60 prosent av spredearealet på beiteområdet.

Line Heimdal Oaland og Kåre Oaland skriver i e-post av 19. april 2018 at de trodde hensikten med å flytte ny ledning bort fra bebyggelsen, var å få større avstand til bebyggelsen på Oaland. Alle ledningene bør ifølge Oaland flyttes fra hele gnr. 34 i Forsand kommune, siden dette vil ha stor betydning for utnytting av landbruksareal. Mastene bør plasseres mest mulig i grensen til udyrkbare jord.

Lyse Produksjon viser i e-post av 18. januar 2018 til at planlagt alternativ 2 strekker seg over Lyse Produksjon AS' eiendom i Sandnes kommune. Lyse Produksjon er derfor opptatt av å avklare i

hvilken grad en ny 420 kV-ledning medfører nye restriksjoner på drift og vedlikehold av reguleringsanleggene i Sviland kraftverk.

Grunneier Svein Oaland ønsker at 132 kV-ledningen som skal gå parallelt med den nye ledningen, skal flyttes inntil den nye 420 kV kraftledningen. Han har fått opplyst at det vil koste 10 millioner å flytte ledningen over i samme trase som den nye ledningen. Han skriver at Lyse kanskje må skifte linene på kraftledningen Lyse 3 på grunn av alder, og mener at man da samtidig bør flytte ledningen over i den nye traseen som trolig også vil medføre færre antall mastepunkter.

Ol og Terese Topnes skriver at de vil bli sterkt berørt av byggingen av ny E-39 og er i dialog med vegvesenet vedrørende flytting av gardstun. Nye boliger vil ligge tett opp mot foreslått endring på trase X.2.1, og de mener at traseen må legges lengst mulig vekk fra bebyggelse. Topnes opplyser at Sandnes kommune ved landbrukskontoret og Statens vegvesen er kjent med saken.

Grunneier Olav Kalberg viser i e-post av 22. juni 2018 til at en representant for Statnett på befaringen fremhevet at Fagrafjell var samfunnsmessig det billigste alternativet. Han mener Statnett ikke har regnet med verdien av mineralforekomster på Fagrafjell. Transformatorstasjonen med sikringszone vil ifølge Kalberg beslaglegge et område på om lag 210 dekar. Kalberg mener at dette utgjør omlag 62 millioner tonn mineraler fordelt på forskjellige fragmenter. Samfunnsverdien av dette er ifølge Kalberg omlag 3,1 milliarder kroner.

5. Olje- og energidepartementets merknader

5.1. Saksbehandlingen

5.1.1. Generelt om saksbehandlingen og vedtaksmyndigheten

Konsesjonssøknaden er behandlet av NVE etter energilovens bestemmelser om konsesjonsbehandling av energianlegg. NVE har avgitt to innstillinger til departementet. Vedtaksmyndigheten følger av forskrift om ekstern kvalitetssikring og vedtaksmyndighet etter energiloven fastsatt med hjemmel i energiloven §§ 2-1 og 2-2. Forskriften § 3 bokstav a fastsetter at Kongen i statsråd fatter vedtak om konsesjon etter energiloven § 3-1 for nye, store kraftledningsanlegg.

Forut for søknaden har NVE behandlet meldingen om prosjektet og fastsatt konsekvensutredningsprogram i henhold til bestemmelsene om konsekvensutredninger i plan- og bygningsloven. NVE har gjennomført høring og avholdt møter både i forbindelse med melding og konsesjonssøknad.

Departementet sendte NVEs innstilling av 18. desember 2017 på høring, . og gjennomførte befaring av flere omsøkte trasealternativer 29-30. mai 2018. I forbindelse med befaringen ble det avholdt åpne møter i de berørte kommunene, der grunneiere, organisasjoner og andre hadde anledning til å delta. NVEs innstillinger er offentliggjort, og alle interesserte er gitt adgang til å kommentere dokumentene, herunder i etterkant av departementets befaring og møter.

NVEs innstillinger oppfyller naturmangfoldlovens krav til saksbehandling og dokumentasjon. Departementet vil der departementets tilråding avviker fra NVEs innstillinger, supplere innstillingene med ny kunnskap og gjennomføre de nødvendige vurderinger tråd med naturmangfoldloven.

NVEs innstillinger og saksbehandlingen som ligger til grunn, inngår som en integrert del av departementets tilråding.

5.2. Kunnskapsgrunnlaget

Departementets saksbehandling bygger på følgende grunnlag:

- Konesjonssøknad fra Statnett av 1. desember 2016 med godkjente konsekvensutredninger, fagrapporter og tilleggsutredninger
- NVEs samlede konsesjonsbehandling og all dokumentasjon i den forbindelse, jf. NVEs innstilling av 18. desember 2017
- Statnetts tilleggssøknad av 16. februar 2018 med virkninger for miljø, naturressurser og samfunn
- Naturbase
- Artsdatabanken
- Høringsuttalelser
- Departementets befarings 29-30. mai 2018
- Åpne møter med kommunene i forbindelse med befaringsen
- De berørte kommuners arealdel av kommuneplanen
- Statnetts tilleggssøknad av 31. mai 2018 for justering av stasjonstomten
- Statnetts tilleggssøknad av 6. november 2018 for midlertidig omlegging av 300 kV-ledning Kjelland (Bjerkreim) – Stokkeland
- NVEs vedtak av 19. november 2018 for midlertidig omlegging av 300 kV-ledning Kjelland (Bjerkreim) – Stokkeland
- NVEs tilleggsinnstilling av 6. desember 2018
- Alle senere innspill mottatt som ledd i departementets behandling av saken

Departementet har ajourført utredningene med ny foreliggende informasjon med utgangspunkt i naturtyperegistreringer i *Naturbase*. For øvrig viser departementet til NVEs vurdering av konsekvensutredningene i kapittel 3 i NVEs innstilling av 18. desember 2017.

Etter departementets vurdering gir den samlede dokumentasjon i denne saken det kunnskapsgrunnlag som er tilstrekkelig for å drøfte og vurdere virkningene av kraftledningen og

transformatorstasjonen på naturmangfoldet. Den samlede dokumentasjon gir også et godt og tilstrekkelig grunnlag for den overordnede avveining av alle relevante hensyn som skal skje etter energiloven, jf. også prinsippet i forvaltningsloven § 17 om utrednings- og informasjonsplikten.

5.3. Samfunnsøkonomisk lønnsomhet

5.3.1. Innledning

Kraftforsyningen i Sør-Rogaland kan være sårbar i perioder med svært høyt forbruk dersom det oppstår feil på en av transmisjonsnettledningene inn til området. I årene fremover forventes vekst i forbruket, og sannsynligheten for avbrudd vil dermed øke. Det er utover 2020-tallet i tillegg behov for omfattende reinvesteringer i Stokkeland transformatorstasjon, som er et viktig knutepunkt for kraftforsyningen i Sør-Rogaland.

Utbygginger i transmisjonsnett skal være samfunnsmessig rasjonelle. De samlede gevinstene for samfunnet ved et tiltak må overstige de samlede kostnadene. Statnett har redegjort for de samfunnsøkonomiske virkningene i ulike dokumenter. I tillegg har NVE i sin innstilling gjort en vurdering av virkningene. I tillegg til NVEs innstilling med vedlagte dokumenter bygger departementets vurdering av samfunnsøkonomi på Statnetts brev til Olje- og energidepartementet med oppdatert vurdering av lønnsomhet og gjennomføring av Lyse-Fagrafjell av 29. januar 2019 og Statnetts brev til Olje- og energidepartementet av 12. juni 2019.

5.3.2. Bakgrunn

Dagens kraftforsyningssituasjon i Sør-Rogaland

Sør-Rogaland er en region som har lite kraftproduksjon sammenliknet med nivået på kraftforbruket, der alminnelig forbruk utgjør den største andelen. De største forbrukspunktene i regionen er de befolkningstette områdene på Jæren, inkludert Stavanger og Sandnes. Det er lite kraftproduksjon i nærheten av områdene med høyest forbruk. Transmisjonsnett og det regionale distribusjonsnett må derfor transportere strøm fra kraftverk i sør og øst. Det er behov for import av kraft inn til regionen hele året. Det er i dag to 300 kV transmisjonsnettledninger inn til Sør-Rogaland som sørger for overføring av strøm til området, fra Feda/Åna-Sira og fra Tonstad. I tillegg er det tre ledninger i det regionale distribusjonsnettet.

Forbruksnivået i området medfører samlet sett et overføringsbehov inn til Sør-Rogaland på opp mot 3 TWh elektrisitet i året. Behovet for import varierer imidlertid fra time til time som følge av at forbruk og lokal produksjon varierer over døgnet og året. Ifølge Statnetts beregninger kan forbruket på de aller kaldeste vinterdagene komme opp mot 1500 MW. Statnett legger til grunn at det er rundt 300 MW sikker produksjon på vinterstid som forsynes gjennom de tre regionale distribusjonsnettsledningene. Det maksimale overføringsbehovet i transmisjonsnett inn til Sør-Rogaland kan dermed være opp mot 1200 MW. Maksimal overføringskapasitet på transmisjonsnettledningene vil være på om lag 1300 MW fra slutten av 2019. Kapasiteten ved utfall av ledningen med høyest overføringskapasitet (N-1 kapasiteten) vil være på om lag 800 MW.

I perioder hvor overføringsbehovet inn til Sør-Rogaland overstiger N-1-kapasiteten, vil i utgangspunktet en feil på ledningen Tonstad-Stokkeland gi spenningskollaps og mørklegging av hele området. I verste fall kan feilen forplante seg til større deler av transmisjonsnettet. For å unngå dette aktiverer Statnett en systemkobling i Stokkeland stasjon når flyten inn til Sør-Rogaland nærmer seg N-1-kapasiteten. Koblingen gjør at opptil 260 MW forbruk i distribusjonsnettet i kommunene Eigersund, Klepp, Time, Hå og deler av Sandnes automatisk kobles ut ved utfall av Tonstad-Stokkeland. Dette gjør at Statnett kan ha en kontrollert utkobling av forbruk ved eventuelt utfall. Hvis importbehovet på de aller kaldeste vinterdagene kommer opp mot 1200 MW, og Tonstad-Stokkeland skulle få en feil, vil ikke utkobling av 260 MW forbruk være tilstrekkelig. Man kan da risikere total mørklegging (spenningskollaps) i hele regionen.

I perioden 2010-2014 ble transmisjonsnettet i Sør-Rogaland i gjennomsnitt driftet uten N-1-forsyning i om lag fem prosent av tiden. I 2010, som var et særlig tørt og kaldt år, ble nettet driftet uten N-1-forsyning i 12 prosent av tiden. Hovedårsaken til variasjonene mellom de ulike årene har vært temperaturforskjeller vinterstid. Flere timer uten N-1-forsyning innebærer økt sannsynlighet for at feil på en av transmisjonsnettsledningene medfører utkobling av forbruk. Statnett har gjort simuleringer som viser at systemet vil driftes uten N-1 i opp mot 15 prosent av tiden i et særlig tørt og kaldt år. Statnett er i gang med flere tiltak som bedrer spenningsforholdene i nettet og som vil øke overføringskapasiteten inn til Sør-Rogaland. I konsesjonssøknaden forventer Statnett at disse tiltakene vil bidra til å redusere andel av tiden uten N-1 til om lag 1 prosent gitt forbruksnivået i 2015.

Det fremgår i brev av 12. juni 2019 at Statnetts vurdering som systemansvarlig er at driftssituasjonen i nettet i Sør-Rogaland ikke er akseptabel og at situasjonen vil forverre seg i årene fremover.

Forventninger om økt forbruk

Statnett forventer at maksimalt kraftforbruk i Sør-Rogaland vil øke i årene fremover, fra rundt 1500 MW i dag til nærmere 1700 MW i 2030. Alminnelig forbruk utgjør om lag 87 prosent av det totale kraftforbruket i området, og befolkningsutviklingen i området har derfor betydning i behovsvurderingene fremover. I følge Statnett har utviklingen i maksimalt effektforbruk historisk vært nesten sammenfallende med befolkningsveksten i regionen. Statnett har i vurderingen av forbruksutviklingen lagt SSBs middelsscenario fra 2014 til grunn. Industrieforbruket i regionen er lite, og Statnett forventer ingen vesentlige endringer i dette fremover.

Mye av forbruket i alminnelig forsyning går til oppvarming. Drivere som påvirker effektforbruk ved oppvarming er derfor viktig for den videre forbruksutviklingen. Statnett forventer at bedre byggkvalitet vil kunne trekke forbruket per innbygger i alminnelig forsyning ned. Innføringen av avanserte måle- og styringssystemer (AMS) vil dessuten gi nettselskapene mer nøyaktig informasjon om tilstanden i nettet til enhver tid og mulighet til å utnytte forbrukerfleksibilitet bedre. Samtidig vil nye typer forbruk, særlig utviklingen i antall elbiler, kunne bidra til høyere effektopper. I sum forventer Statnett i konsesjonssøknaden at effektbruken per innbygger

fremover holder seg på om lag samme nivå som den har vært de siste tiårene, og at forbruket dermed fortsetter å øke i takt med befolkningsveksten.

Også NVE vurderer i sin innstilling at forbruket i Sør-Rogaland vil øke i årene fremover, men peker på at usikkerheten er stor. NVE mener at Statnetts anslag på lav til middels forbruksvekst er de mest sannsynlige, gitt SSBs fremskrivninger, men at det ikke kan utelukkes at forbruksveksten blir høyere enn dette.

Siden Statnett utarbeidet konsesjonssøknaden med underlag i 2016, har SSBs fremskrivninger av befolkningsvekst blitt nedjustert, og den faktiske befolkningsveksten har vært noe lavere enn det Statnett la til grunn i underlaget til konsesjonssøknaden fra 2016. Dempet befolkningsvekst fører isolert sett til lavere forbruksvekst i området. Statnett har opplyst at det er vanskelig å si noe sikkert om hvordan dette påvirker den samlede forbruksutviklingen fremover på grunn av usikkerhet knyttet til utvikling i effektintensiteten. I følge de vurderinger Statnetts har utført etter konsesjonssøknaden ble utarbeidet, ligger det an til at forbruk innen elektrisk transport, sjøfart og datasentre vil øke i årene fremover. I brev av 12. juni 2019 skriver Statnett at foretakets analyser viser at nivået på fremtidig forbruksvekst ikke er avgjørende for konklusjonen om at det må gjennomføres tiltak for å sikre kraftforsyningen inn til området.

Statnett anslår i brev av 12. juni 2019 at tiden uten N-1 vil øke til rundt 5 prosent av tiden i 2025 og opp mot 12 prosent av tiden i 2035. I særlig kalde og tørre år vil regionen være uten N-1 i en enda større andel av tiden. Konsekvensen ved feil i nettet vil også være størst på de kaldeste vinterdagene med høyest belastning. Gitt forventningene til forbruksvekst fremover vil utkobling av forbruket knyttet til Stokkeland stasjon i en økt andel av tiden ikke være tilstrekkelig for å unngå spenningskollaps og overlast ved utfall av ledningen Tonstad-Stokkeland.

Statnett forventer at det i fravær av tiltak vil oppstå en situasjon der overføringsbehovet inn til Sør-Rogaland overstiger det som er mulig å transportere inn i dagens nett rundt 2035 (overføringsbehovet på linjene overstiger N-0-kapasiteten). NVE støtter denne vurderingen. Frem til midten av 2040-tallet forventer Statnett at det vil være mulig å håndtere slike situasjoner ved hjelp av systemdriftsvirkemidler. Statnett understreker imidlertid at det er stor usikkerhet knyttet til dette tidspunktet. Fra midten av 2040-tallet forventer Statnett at det vil være problemer med å forsyne alt forbruk med intakt nett.

5.3.3. Nærmere om det omsøkte tiltaket – konseptvalg, nytte og kostnader

Statnetts begrunnelse for valg av omsøkt tiltak

Statnett har vurdert ulike tiltak som kan løse det fremtidige behovet i Sør-Rogaland. Blant annet kan tiltak på forbrukssiden redusere effektbehovet. Statnett anser virkningene av tiltak på forbrukssiden som svært usikre, men viser til at disse på lengre sikt kan ha stor verdi for å redusere effekttoppene. Effektbehovet i Sør-Rogaland vil også kunne reduseres ved å øke lokal kraftproduksjon. Det meste av planlagt kraftproduksjon i området er imidlertid uregulerbar og vil bidra lite til forsyningssikkerhet. Også tiltak i driften av nettet, som bruk av prisområder eller

systemvern, kan redusere behovet for investeringer i transmisjonsnettet. Å gjøre Sør-Rogaland til et eget prisområde i kombinasjon med bruk av systemvern på forbruk vurderes av Statnett imidlertid som lite egnet, blant annet fordi mesteparten av forbruket er alminnelig forbruk, som ikke er tilstrekkelig prissensitivt. Bruk av systemvern som permanent løsning for sluttbrukere tilknyttet distribusjonsnettet er ikke i tråd med forskrift om systemansvar i kraftsystemet.

Statnett vurderer en ny 420 kV-forbindelse inn til området som det beste tiltaket for å løse det fremtidige behovet i Sør-Rogaland. Foretaket mener det beste startpunktet for en slik ledning er i Lysebotn. De tre hovedalternativene for endepunkt i Stavangerområdet har vært Fagrafjell i nærheten av Stokkeland, Bærheim og Stølaheia. Alle de aktuelle alternativene vil fjerne risikoen for utkobling av forbruk ved intakt nett, og gi en tilstrekkelig N-1-kapasitet, gitt dagens forbruk, slik at det ikke lenger vil være risiko for utkobling av forbruk ved feil på en av 300 kV-ledningene inn til Stokkeland stasjon.

De tre konseptene vil løse utfordringene knyttet til forsyningssikkerheten i Sør-Rogaland på ulike måter. Lyse-Stølaheia vil redusere sårbarheten i nettet helt inn til Stølaheia transformatorstasjon i Stavanger, mens Lyse-Bærheim vil redusere sårbarheten frem til Bærheim i Sandnes. Alternativet Lyse-Fagrafjell vil ikke alene redusere sårbarheten mellom Stokkeland og Stølaheia, men kan med oppfølgingsinvesteringer gi tilsvarende forsyningssikkerhet som de to øvrige konseptene.

Basert på prissatte og ikke-prissatte virkninger er Statnetts vurdering at en ny forbindelse mellom Lyse og Fagrafjell vil være det beste første trinnet for nettutviklingen i Sør-Rogaland – også når det tas hensyn til behovet for oppfølgingsinvesteringer nordover mot Stavanger. De prissatte virkningene av Lyse-Fagrafjell og Lyse-Bærheim er relativt like, men førstnevnte alternativ er mer utredet. Statnett har i sitt valg av Lyse-Fagrafjell også lagt vekt på at tiltaket gir flere valgmuligheter for forsyningen mellom Fagrafjell og Stavangerområdet.

Statnett har derfor søkt om å bygge en ny 420 kV kraftledning fra Lyse transformatorstasjon til en ny transformatorstasjon på Fagrafjell, i nærheten av Stokkeland. Ombygging av eksisterende Stokkeland stasjon antas å være svært omfattende på grunn av et stort behov for utkoblinger i det regionale distribusjonsnettet og transmisjonsnettet, begrenset areal samt lang gjennomføringstid. Ombygging av eksisterende stasjon forventes derfor å være dyrere enn å bygge ny stasjon.

Lyse-Fagrafjell vil gi ny N-1-kapasitet inn mot Sør-Rogaland på rundt 1300 MW. N-0-kapasiteten øker til nærmere 2000 MW.

Nytte og kostnader ved Lyse-Fagrafjell

Statnett har sammenliknet det omsøkte tiltaket med et nullalternativ der området forsynes med dagens transmisjonsnett, og hvor planlagte og nødvendige tiltak gjennomføres i henhold til vedtatte reinvesteringsplaner. Som redegjort for innledningsvis forventer Statnett at nullalternativet på sikt ikke vil kunne forsyne alt forbruk ved intakt nett. Både Statnett og NVE mener en slik situasjon vil være i strid med energilovens tilknytningsplikt.

Videre viser Statnett til at det omsøkte tiltaket vil redusere risikoen for feilhendelser og avbrudd, og at kostnadene ved slike hendelser vil øke over tid. I tillegg til virkningene for forsyningen i Sør-Rogaland mener Statnett at Lyse-Fagrafjell vil bidra til å unngå handelsrestriksjoner på forbindelsene fra Sør-Norge til utlandet.

Statnett anslår investeringskostnadene for Lyse-Fagrafjell til 1 960 millioner kroner, hvorav kostnader for 200 millioner kroner allerede er påløpt. I den oppdaterte vurderingen fra januar 2019 anslår Statnett at de prissatte virkningene samlet sett har en positiv nåverdi på om lag 330 millioner kroner sammenliknet med nullalternativet. Statnett mener at det også er positive ikke-prissatte virkninger knyttet til forbedret forsyningssikkerhet. I vurderingen legger foretaket også vekt på at tilknytningsplikten for forbruk innebærer at alle som et minimum skal ha strømforsyning ved intakt nett. Etablering av ny 420 kV forbindelse Lyse-Fagrafjell vurderes dermed å være bedre enn nullalternativet.

NVE er i innstillingen i all hovedsak enig i Statnetts vurdering av nytte- og kostnadsvirkningene av Lyse-Fagrafjell, men mener at det er stor usikkerhet knyttet til nyttevirkingen som følge av økt handelskapasitet med utlandet. NVE anslår at de prissatte virkningene av Lyse-Fagrafjell sammenliknet med nullalternativet er negative. NVE legger samtidig betydelig vekt på de ikke-prissatte virkningene ved økt forsyningssikkerhet, og mener også at Statnetts lønnsomhetsvurderinger ikke inkluderer nytteverdien av å tilrettelegge for ny produksjon. NVE peker også på at Lyse-Fagrafjell legger til rette for at forbruksveksten, både i alminnelig forsyning og industri i regionen, kan bli høyere enn forventet. De ikke-prissatte virkningene veier etter NVEs vurdering opp for de negative prissatte virkningene.

NVEs syn er videre at systemkoblingen som i dag er i bruk i Stokkeland stasjon vil være i strid med forskrift om systemansvar i kraftsystemet dersom den brukes som en permanent løsning. Basert på dette mener NVE at det omsøkte tiltaket vil være nødvendig og samfunnsmessig rasjonelt også med lav forbruksvekst.

Gjennomføringsstrategier for Lyse-Fagrafjell

I henhold til Statnetts vurderinger fra januar 2019 er det omsøkte tiltaket mer lønnsomt enn fravær av tiltak. Statnett har i den oppdaterte lønnsomhetsvurderingen undersøkt om det vil gi høyere lønnsomhet å endre gjennomføringen, ved å utsette hele eller deler av tiltaket. En utsettelse vil kunne gi en gevinst ved at kapitalen kan benyttes til andre formål i utsettelsesperioden. I tillegg kan en utsettelse gi mulighet til å få ny informasjon som kan bidra til reduserte kostnader. Dette kan være ny informasjon om teknologiutvikling, byggetekniske forhold eller ny informasjon om forbruksutviklingen som gjør at tiltaket kan utsettes ytterligere. Verdien av slik informasjon må veies opp mot eventuelle kostnadsøkninger eller økt usikkerhet ved å utsette.

For Lyse-Fagrafjell er de økte kostnadene ved utsettelse særlig knyttet til et stort behov for levetidsforlengende tiltak og reinvesteringer i eksisterende Stokkeland stasjon de neste årene. Statnett opplyser dette behovet til å være på om lag 170 millioner kroner i 2023, 300 millioner kroner 2028 samt at det i 2035 vil være behov for å bygge om hele stasjonen (930 millioner

kroner). Statnett legger derfor til grunn at 2035 er det senest mulige tidspunkt for idriftsettelse av ny Fagrafjell stasjon. Ved utsettelse vil det også påløpe kostnader knyttet til å avslutte og starte opp igjen prosjektet.

Statnetts analyse viser at en utsettelse av hele tiltaket på rundt fem år vil gi om lag samme lønnsomhet som å gjennomføre tiltaket som opprinnelig planlagt i 2022. En ytterligere utsettelse til rundt 2035 vil innebære at det må gjøres vesentlige levetidsforlengende tiltak i Stokkeland transformatorstasjon rundt 2028. I tillegg forventer Statnett økte kostnader knyttet til avbrudd, handelsrestriksjoner og overføringstap. Disse virkningene vil være større enn gevinsten ved å utsette investeringen.

I innstillingen til departementet kommer også NVE til at det sannsynligvis ikke er rasjonelt å utsette Lyse-Fagrafjell. NVE legger vekt på at det ikke forventes ny, beslutningsrelevant informasjon om forbruksutviklingen eller alternative tiltak som vil bidra til kostnadsbesparelser. Samtidig vil en utsettelse redusere nyttevirkningene, blant annet som følge av økte overføringstap og avbruddskostnader samt redusert forutsigbarhet i videre planlegging av transmisjonsnettet og det lokale og regionale distribusjonsnettet.

Statnett har også vurdert ulike alternativer for en trinnvis gjennomføring, der ny Fagrafjell stasjon bygges først mens ledningen kommer senere. Statnett viser til at en slik delvis utsettelse av tiltaket kan gjøre at ny informasjon om forbruksvekst, traséalternativer eller teknologiutvikling kan legge til rette for kostnadsreduksjoner ved å utsette ledningen ytterligere. Statnetts vurdering er imidlertid at en utsettelse av ledningen til 2030 vil gi restriksjoner på forbindelsene til utlandet samt høyere overføringstap, og at en ytterligere utsettelse til 2035 vil øke disse kostnadene. I Statnetts analyse er derfor lønnsomheten ved alternativene for trinnvis gjennomføring lavere enn å gjennomføre tiltaket som planlagt.

Statnett legger i tillegg vekt på at Fagrafjell stasjon bør idriftsettes som planlagt, fordi stasjonen vil være kritisk for forsyningen av området. Stokkeland stasjon er gammel, og tilstanden på deler av anlegget er dårlig.

Statnett mener samlet sett at ulempene ved å utsette hele eller deler av det omsøkte tiltaket vil være større enn fordelene. Statnetts konklusjon er derfor at det omsøkte tiltaket Lyse-Fagrafjell bør gjennomføres samlet og idriftsettes som planlagt.

5.3.4. Departementets vurdering

Statnetts plikt til å gjennomføre tiltak

NVE har i sin innstilling lagt betydelig vekt på at systemkoblingen ikke er i tråd med forskrift om systemansvaret, og at dette i seg selv kan gi grunnlag for å planlegge tiltak. Det følger av forskriften § 21 andre ledd at: "*Hendelsesstyrt systemvern som innebærer utkobling av sluttbrukere tilknyttet distribusjonsnett, kan kun benyttes som midlertidig tiltak. Ved etablering av slike systemvern, skal systemansvarlig skriftlig rapportere dette til Norges vassdrags- og energidirektorat sammen med en fremdriftsplan for avvikling av systemvernet.*"

Etter denne bestemmelsen kan ikke et systemvern på sluttbrukere i distribusjonsnettet være et permanent tiltak. Departementet legger til grunn at NVE forståelse er at dagens systemkobling er å anse som et permanent systemvern, noe som ikke i tråd med bestemmelsen.

Det fremkommer i dokumentasjon fra Statnett at konsekvensene for sluttbrukerne som omfattes av tiltaket er like, uavhengig av om det er en systemkobling eller et systemvern. Departementet mener likevel at dette ikke bør tillegges vekt i vurderingen av hvorvidt dagens kobling er i strid med forskriften. Ulike tiltak kan ha like konsekvenser, uten at det nødvendigvis sidestiller tiltakene.

Statnett mener at det er hjemmel for dagens systemkobling/gaffelkobling i forskriften § 16 om driftskoblinger. Statnett skriver også i den oppdaterte lønnsomhetsvurderingen at foretaket forventer å måtte gjøre om dagens systemkobling til et systemvern etter forskriften § 21 på midten av 2020-tallet dersom dagens nettløsning beholdes.

NVE har i innstillingen pekt på at forbruksveksten i Sør-Rogaland kan gjøre at det vil oppstå en situasjon hvor alt forbruk ikke kan forsynes ved intakt nett, og at en slik situasjon ikke vil være i tråd med tilknytningsplikten etter energiloven § 3-4. Departementet er enig i denne vurderingen. I en slik situasjon vil Statnett være pliktig å gjennomføre tiltak for å sikre at alt forbruk kan forsynes. Statnetts analyse viser imidlertid at en slik situasjon først er forventet rundt 2040-tallet. I lys av dette mener departementet at tiltaket Lyse-Fagrafjell ikke kan begrunnes i tilknytningsplikten nå.

Behov og konseptvalg

Selv om Statnett ikke har plikt til å gjennomføre tiltak nå, kan det være behov for å styrke forsyningen til Sør-Rogaland. Forbruket i Sør-Rogaland kan være sårbart i perioder med svært høyt forbruk dersom det oppstår feil på en av de to transmisjonsnettledningene inn til området. Både NVE og Statnett vurderer at forbruket i Sør-Rogaland vil øke i årene fremover, og at forventede avbruddskostnader vil øke i fravær av tiltak.

Departementet viser til at det er stor usikkerhet i anslagene for forbruksvekst, både når det gjelder størrelsen på forbruket og tidspunktene for forbruksøkninger. SSBs befolkningsfremskrivninger fra 2018 viser en lavere befolkningsvekst frem mot 2025 enn det Statnett la til grunn i konsesjonssøknaden. SSB forventer imidlertid fortsatt befolkningsvekst i regionen, og departementet mener derfor at det er rimelig å legge til grunn at forventede avbruddskostnader vil øke over tid i fravær av tiltak.

Forbruksveksten kan gjøre det nødvendig å gjennomføre tiltak. I tillegg har Statnett redegjort for at dagens forsyning til området ikke kan opprettholdes uten at det gjennomføres reinvesteringer i årene fremover. Hvorvidt nye tiltak kan erstatte planlagte reinvesteringer, bør ses i sammenheng med eventuelle tiltak for å møte forbruksveksten.

Statnett har vurdert Lyse-Fagrafjell opp mot to andre konsepter. Departementet viser til NVEs vurdering av de ulike konseptene i innstillingen. NVE peker på at Lyse-Fagrafjell, Lyse-Stølaheia og Lyse-Bærheim både løser ulike behov og har ulike kostnader. Selv om Lyse-Fagrafjell alene

ikke vil redusere sårbarheten i nettet helt inn til Stavangerområdet, bemerker NVE at en fordel med dette alternativet er at dette gir god fleksibilitet i valg av tiltak for å forbedre forsyningssikkerheten videre nordover. NVE mener videre at det er overveiende sannsynlig at Lyse-Fagrafjell vil gi tilstrekkelig forsyningssikkerhet til en lavere kostnad enn de andre alternativene. NVE forutsetter samtidig at Statnett og Lyse Elnett samarbeider om å finne de samfunnsøkonomisk beste løsningene som ytterligere reduserer sårbarheten i nettet mellom Fagrafjell og Stølaheia.

Departementet viser til at kostnadene ved Lyse-Stølaheia er betydelige sammenlignet med de to andre alternativene, uten at nytten øker vesentlig. Forskjellen i forventede reduserte avbruddskostnader mellom Lyse-Fagrafjell og Lyse-Bærheim er også lav, og av Statnett estimert til å ha en nåverdi på 30 millioner kroner. Departementets forståelse er at dette kan indikere hva som er forventet nytte ved å styrke forsyningen mellom Fagrafjell og videre inn mot Bærheim. Samtidig anslår Statnett at Lyse-Fagrafjell har noe lavere kostnader samlet sett enn Lyse-Bærheim ettersom man unngår reinvesteringer i Stokkeland stasjon. NVE skriver i innstillingen at det er overveiende sannsynlig at de samfunnsmessige kostnadene blir lavere med Lyse-Fagrafjell. Departementet legger denne vurderingen til grunn, og mener at det er riktig å vurdere tiltaket Lyse-Fagrafjell opp mot en videreføring av dagens forsyning i Sør-Rogaland.

Samfunnsøkonomisk lønnsomhet

Transmisjonsnettet skal utvikles i tråd med samfunnsøkonomiske kriterier. Statnett må derfor gjøre grundige vurderinger av behov, nytte og kostnader ved tiltak i transmisjonsnettet.

Vista Analyse har gjort en gjennomgang av Statnetts metode for anslag av investeringskostnader og viser til at kostnadene er estimert etter anerkjente metoder. Videre har NVE hatt en gjennomgang av investeringskostnadene. Departementet legger derfor Statnetts anslag til grunn. Statnetts anslag på investeringskostnadene ved Lyse-Fagrafjell har endret seg i løpet av prosjektutviklingsperioden og konsesjonsbehandlingen. I den oppdaterte vurderingen fra januar 2019 anslår Statnett at kostnadene er på om lag 1 960 millioner kroner, hvorav 200 millioner kroner allerede er påløpt. Departementet har merket seg at det her er påløpt betydelige kostnader før konsesjon er gitt. En konsekvens av at kostnader påløper underveis i prosjektutviklingen og derfor er å anse som irreversible, er at andre tiltak og gjennomføringsstrategier som er til vurdering kommer relativt dårligere ut.

Departementet viser til at nytten av Lyse-Fagrafjell i all hovedsak er knyttet til reduksjon i forventede avbruddskostnader og unngåtte reinvesteringer.

NVE har vurdert avbruddskostnadene og valgt å basere sin innstilling på Statnetts prissatte estimater. NVE presiserer imidlertid at de prissatte estimatene underestimerer verdien av økt forsyningssikkerhet.

Departementet viser til Statnetts brev av 12. juni 2019 hvor det fremgår at reduksjonen i forventede avbruddskostnader nå forventes å være noe lavere sammenliknet med det Statnett la til grunn i underlaget til konsesjonssøknaden, som følge av lavere forventet befolkningsvekst.

Departementet legger dette til grunn. Samtidig er departementet enig med NVE i at Lyse-Fagrafjells bidrag til økt forsyningssikkerhet, sammenlignet med dagens forsyning, ikke blir fullt ut prissatt i analysen. Tiltakets bidrag til forsyningssikkerhet har en ikke-prissatt virkning som bør tillegges vekt. Departementet legger også vekt på at Statnetts vurdering som systemansvarlig er at driftssituasjonen i nettet ikke er akseptabel.

Statnett forventer betydelige reinvesteringer i nullalternativet, som unngås dersom Lyse-Fagrafjell gjennomføres. NVE slutter seg til denne vurderingen i sin innstilling. Sparte reinvesteringskostnader er den største prissatte nytten ved tiltaket. Anslagene på sparte reinvesteringskostnader har økt betydelig fra konsesjonssøknaden til den oppdaterte vurderingen fra januar 2019. Departementet legger til grunn Statnetts oppdaterte anslag. Når sparte reinvesteringskostnader omfatter en så stor del av den prissatte nytten, mener departementet det er viktig med grundige analyser og konkrete tilstandsvurderinger i underlagsmaterialet til konsesjonssøknaden.

Departementets mener at Statnett har sannsynliggjort at det vil være mer samfunnsøkonomisk lønnsomt å bygge ny Fagrafjell stasjon enn å gjennomføre reinvesteringer og ombygging av Stokkeland stasjon. Det er videre også redegjort for at Fagrafjell stasjon vil gi en mer fleksibel løsning for videre nettutvikling i området, inkludert i lokalt og regionalt distribusjonsnett.

Statnett har i analysen lagt til grunn at foretaket ved å gjennomføre Lyse-Fagrafjell også unngår andre nettførsterkninger som ellers ville vært nødvendige for å drifte de to nye mellomlandsforbindelsene til Tyskland og England uten restriksjoner. Statnett har i underlagsmaterialet til konsesjonssøknaden redegjort for at det mest egnede alternativet til Lyse-Fagrafjell, i denne sammenhengen, ville være oppgradering av 300 kV-ledningen mellom Duge og Fjotland/Solhom. Foretaket har derfor inkludert disse investeringene som en del av kostnadene i nullalternativet.

Ordinær praksis for samfunnsøkonomiske lønnsomhetsvurderinger er at nullalternativet beskriver dagens situasjon og den forventede utviklingen i fravær av nye tiltak. Departementet er enig med NVE i at nyttevirkingen av Lyse-Fagrafjell for utnyttelsen av handelskapasiteten med utlandet er usikker, og mener at Statnett i større grad burde konkretisert kostnadene ved redusert utnyttelse av handelskapasiteten mot utlandet.

Samlet sett mener departementet likevel at Statnett har sannsynliggjort at den prissatte nytten av tiltaket Lyse-Fagrafjell sammenliknet med en videreføring av dagens situasjon, vil være i samme størrelsesorden som de prissatte kostnadene, gitt nyttevirkingene som følge av unngåtte handelsrestriksjoner. Departementet viser i tillegg til at tiltaket har ikke-prissatte virkninger knyttet til økt forsyningssikkerhet som bør tillegges vekt. Departementet legger også vekt på at Statnetts vurdering som systemansvarlig er at driftssituasjonen i nettet ikke er akseptabel.

Statnett har opplyst at ny N-1-grense med Lyse-Fagrafjell vil være rundt 1300 MW, og at maksimal forbrukslast forventes å øke til rundt 1700 MW i 2030. Dersom denne forbruksveksten inntreffer vil det, gitt dagens nivå på sikker vinterproduksjon i Sør-Rogaland, etter hvert igjen kunne oppstå enkelttimer uten N-1 inn til området. Departementet vil understreke at dette ikke nødvendigvis innebærer en uakseptabel forsyningssikkerhet, og at N-0-drift ikke i seg selv er et

kriterium for nye investeringer. Jf. Meld. St. 25 (2015-2016) *Kraft til endring* er det rasjonelt at investeringer i transmisjonsnettet planlegges ut fra at feil på én komponent *normalt* sett ikke skal gi avbrudd for sluttbrukerne. N-1-kriteriet skal ikke være en erstatning for en samfunnsøkonomisk vurdering som inkluderer avveining av alle virkningene av en stor ledningsinvestering.

Gjennomføringsstrategi

Departementet mener Statnett må vurdere gjennomføringsstrategier i en tidlig fase av planleggingen av tiltak, slik at allerede påløpte kostnader i minst mulig grad påvirker valg av løsning.

Det er viktig i vurderingen av samfunnsøkonomisk lønnsomhet i konsesjonssøknaden å få avdekket nytteverdier og belyst om det er mer lønnsomt å gjennomføre tiltaket på et senere tidspunkt. Det vil skape uforutsigbarhet for underliggende nett, dersom Statnett skal avvike fra opprinnelig plan. Departementet mener derfor at det bør være klare fordeler ved en eventuell utsettelse.

Statnetts gjennomgang av ulike gjennomføringsstrategier i brev av 15. januar 2019 viser at fordelene ved utsatt utbygging av hele prosjektet i beste fall tilsvarer kostnadene. Dette samsvarer med NVEs vurdering i innstillingen. Statnetts vurdering er også at fordelene ved en trinnvis gjennomføring, der ny ledning bygges på et senere tidspunkt enn Fagrafjell stasjon, ikke vil oppveie kostnadene. Departementet slutter seg til disse vurderingene,

I det følgende vil departementet gjennomgå virkningene av tiltaket for natur, miljø, arealer, kulturminner og næringsutøvelse, og ta stilling til om tiltaket samlet sett vurderes som samfunnsmessig rasjonelt.

5.4. De enkelte delstrekninger

5.4.1. Lysebotn – Seldalsheia

Innledning

Statnett har søkt om én hovedtrasé på denne strekningen, med underalternativ ved Lysebotn og i Forsand. Ledningen skal på hele strekningen erstatte en av de eksisterende 132 kV-ledningene, Lysebotn – Tronsholen 2, og i all hovedsak gå i samme trasé, parallelt med en eller to andre 132 kV-ledninger.

Visuelle virkninger/landskap, kulturminner, friluftsliv/reiseliv og naturmangfold er sentrale vurderingstemaer for valg av trasé på denne strekningen. Flere av høringspartene er opptatt av kulturminner, friluftsliv og nærhet til eiendommer og landbruk. Sentralt ved NVEs vurdering er å begrense de visuelle virkningene av en ytterligere kraftledning i området.

Departementets vurdering

Lysebotn og Lysefjorden

Landskapsområdet Lysefjorden består av fjordrommet fra Lysefjordbrua til Lysebotn med de markerte fjellsidene og er klassifisert med meget høy landskapsverdi i rapporten Vakre landskap i Rogaland fra Rogaland fylkeskommune 1995. Med unntak av anlegg knyttet til kraftproduksjon og overføring av kraft, herunder anleggene i Lysebotn og Flørli og eksisterende fjordspenn, er området lite preget av tekniske inngrep.

I følge konsekvensutredningen er det flere hekkeplasser for rovfugl ved Lysefjorden. Det er registrert reirplasser for kongeørn, havørn, vandrefalk, tårnfalk, musvåk og hønsehauk i nærheten av eller i traseen mellom Lysebotn og Seldalsheia.

Mellom Lysefjorden og Forsand går ledningen gjennom et område med både lirype og smålom. Det er også en mulig hekkelokalitet for hubro i området. Mellom Nordstølfjellet og Husafjellet mener NVE at det kan være hensiktsmessig å merke topplinene med fugleavvisere, da det vil redusere kollisjonsfaren for arter som vurderes å være kollisjonsutsatte. Departementet er enig i denne vurderingen og tilrår at dette settes som vilkår i konsesjonen.

Departementet er også enig med NVE i at det bør settes vilkår om at Statnett i MTA-plan skal beskrive hvordan anleggsperioden skal tilrettelegges slik at forstyrrelser for hubro i hekkeperioden kan minimeres. I den forbindelse bør også Statnett kartlegge kjente hubrolokaliteter for å avdekke hvorvidt de er i bruk. Når det gjelder øvrige fuglearter er departementet enig med NVE i at ledningens byggeperiode er så begrenset at det kun vil være forbigående ulemper, som for eksempel at hekkingen blir forstyrret én sesong. Dette vil ikke ha betydning for bestandene.

Opprinnelig trasé 4.1 fra Lysebotn er planlagt over Stora Ramnafjell, men Statnett har i ettertid i brev av 28. april 2015 til NVE søkt om alternativ trasé 4.1.11 som er lavere og mindre eksponert i terrenget. Den første kilometeren av traseen fra Lysebotn er lik for de to alternativene. Trasé 4.1.11 er like lang og har tilsvarende byggekostnader som trasé 4.1. Statnett prioriterer ikke den ene framfor den andre. Både Lysebotn Utvikling og Fylkesmannen i Rogaland foretrekker trasé 4.1.11, da den vil gi mindre visuelle virkninger enn trasé 4.1 hele veien.

NVE har innstilt på trasé 4.1.11 og mener at synligheten fra Lysefjorden reduseres med denne traseen. For fugl mener NVE at det ikke er vesentlig forskjell i virkninger mellom trasé 4.1 og 4.1.11. NVE presiserer at den nye ledningen vil erstatte eksisterende ledning, og endringen blir liten fra dagens situasjon, med unntak av at liner i et annet høydenivå kan øke kollisjonsfaren for fugl noe. Samtidig vil linene på den nye ledningen være betydelig tykkere enn dagens liner. Departementet er enig i denne vurderingen og mener trasé 4.1.11 er den beste løsningen i dette området.

I det regionale friluftsområdet Sandvatnheia, har Turistforeningen tre ubetjente hytter. Dette er Bakken gard, Songedalen fjellgard og Lysefjorden turisthytte. Disse er tilgjengelige via

turistforeningens merkede stier gjennom Fyljesdalen og Daladalen. De eksisterende 132 kV-ledningene går gjennom området i dag. Konsekvensutredningen konkluderer med at verdien av området for friluftsliv og reiseliv, vil reduseres noe som følge av tiltaket.

Departementet mener at den planlagte 420 kV-ledningen vil bli mer synlig fordi den er bredere og høyere, noe som kan føre til at området blir mindre attraktivt for noen brukere. Imidlertid skal den nye 420 kV-ledningen legges mer skjult i landskapsrommet. Departementet legger vekt på at området allerede er dominert av tre parallelle kraftledninger og den nye 420 kV-ledningen skal erstatte den ene 132-ledningen som går nede langs fjorden og Lysebotn.

For reiselivet er Lysefjorden, Preikestolen og Kjerag de viktigste reiselivsattraksjonene. De er viktige både i regional, nasjonal og internasjonal sammenheng. I følge NVE vil kraftledningen vil i likhet med dagens kraftledninger og fjordspenn kunne være synlig fra dette populære turistmålet. Synligheten av ledningen vil avhenge av lysforholdene, men god bakgrunnsdekning i terrenget vil bidra til å redusere synligheten. Spennet over Lysefjorden er merkepliktig som luftfartshinder. Avstanden fra Preikestolen til fjordspennet er om lag 6 km. Departementet mener at ledningen med den avstanden ikke vil medføre en vesentlig visuell ulempe for turistmålet.

Landskapet i Lysefjorden er allerede preget av kraftanlegg, og den nye ledningen vil erstatte en mindre, eksisterende ledning. Landskapet er godt egnet til å skjule denne typen inngrep, og endringen fra dagens situasjon vil etter departementets mening være liten. Statnett har foreslått kamufleringstiltak på enkelte master. Samtidig vil krav om merking av luftfartshinder gjelde for ett av spennene til den nye ledningen i Lysebotn. Departementet forutsetter at Statnett ser på ytterligere tiltak på dette strekket som kan kamuflere ledningen best mulig. Dette skal omtales i MTA-planen.

Advokat Sekse har ved brev av 2. oktober 2018 på vegne av Lars og Møyfrid Johanne Overøye, anmodet om at traseen skal følge eksisterende 132 kV kraftledning etter kryssingen av Lysefjorden og dermed bli mindre byrdefull for gårdbrukerne i området. Statnett og NVE mener imidlertid at dette forslaget vil gi økt synlighet fra Songesand, Helmikstøl, Preikestolen og fra fjorden. Gjenværende 132 kV ledning følger en trasé som ligger høyere og mer eksponert i terrenget. Departementet slutter seg til denne vurderingen.

Departementet slutter seg til NVEs innstilling og mener trasé 4.1 (frem til 4.1.11) og 4.1.11 videre, er den beste løsningen i dette området.

Rittedal og Fossanmoen

Når traseen nærmer seg Forsand, endrer landskapet seg. Det blir store jordbruksarealer, gårdsbebyggelse, boligfelt, masseuttak og granplantefelt. Deler av landskapet er klassifisert med meget høy eller høy landskapsverdi i *Vakre landskap i Rogaland*. 420 kV-ledningen vil også her erstatte en av dagens 132 kV ledninger.

Mellom Rittedal og Fossanmoen er det to alternativer. Alternativ 4.1. går over sandtaket på Fossanmoen og får et spenn som blir merkepliktig som luftfartshinder. Denne kan ifølge

høringsparter hindre videre utnyttelse av naturressursene ved sandtaket. Alternativ 4.1.2 som går på sørsiden av sandtaket, vil frigjøre sandtaket for kraftledninger, men vil være i større konflikt med kulturminnene på Rossabø. Statnett søkte om trasé 4.1.2 fordi trasé 4.1, parallelt med dagens ledning, vil være mer synlig fra bebodde områder rundt Fossanmoen. Statnett prioriterer imidlertid trasé 4.1 fordi 4.1.2 er teknisk og sikkerhetsmessig mer krevende å bygge, blir 10 millioner dyrere, inkludert kostnader ved flytting av 132 kV-ledningen parallelt med den nye, og gir lengre utkoblingstid.

Forsand kommune, Direktoratet for mineralforvaltning (DMF) og grunneiere ønsker trasé 4.1.2, blant annet av hensyn til landbruket, landskap og for videre utnyttelse av naturressursene på Fossanmoen. Valg av trasé 4.1.2 vil føre til at begge sandhaugene som dagens master står på blir frigjort, og sandressurser på nordsiden av fylkesveien gjøres tilgjengelig. En traséjustering (alt. 4.1.2) av ny og gammel ledning ut av jordbruksområder og sandtak på Fossanmoen, vil etter NVEs mening redusere visuelle virkninger betydelig. Dagens master står svært eksponert på hauger i sandtaksområdet og hindrer full utnyttelse av sandtaket.

Ifølge konsesjonssøknaden vil trasé 4.1 ikke medføre nye mastepunkter i den planlagte utvidelsen av sandtaket, og vil ikke være til hinder for arbeid i området. Sammenlignet med dagens situasjon vil tiltaket føre til en forbedring for utnyttelsen av sandforekomsten, da arealer blir frigjort ved at den ene av 132 kV-ledningene fjernes og en av kollene blir frigjort. I følge kommunen representerer hver kolle om lag 30.000 m³ masse. Slik som trasé 4.1.2 nå er presentert innebærer dette på den annen side at både den nye 420 kV-ledningen og gjenværende 132 kV ledning flyttes ut av sandtaket i sin helhet, men departementet presiserer at flytting av 132 kV ledningen ikke i seg selv er nødvendig for bygging av ny 420 kV ledning.

Mellom Rettedal og Fossanmoen er det et sammenhengende kulturmiljø, med mange automatisk fredete kulturminner. Mange enkeltkulturminner er synlige på markoverflaten, og det er rester etter et forhistorisk gårdsanlegg. Rogaland fylkeskommune har avdekket flere nye, automatisk fredede kulturminner i form av to gravfelt på Rossabø. De ligger i og like ved traséalternativ 4.1.2. To gårdsanlegg og et gravfelt sør for Espedalsveien må ses i sammenheng med de nye funnene. Fylkeskommunen mener at kulturminnemiljøet i dette området har stor nasjonal verdi og at trasé 4.1.2 gir større konflikt med kulturminneverdiene enn opprinnelige trasé 4.1. Fylkeskommunen har innsigelse på ledningen gjennom dette området, men vil kunne tilrå dispensasjonssøknad overfor Riksantikvaren for trasé 4.1, forutsatt at ingen mastepunkter kommer i direkte konflikt med synlige enkeltminner i kulturminnefeltet.

NVE mener at de samlede kulturminnene gir området stor opplevelsesverdi, men at trasé 4.1.2 likevel fremstår som det beste alternativet. NVE vektlegger visuelle virkninger for bomiljø, ferdselsveier og rene landskapsvirkninger. Kraftledningen ved trasé 4.1.2 kan i tillegg kamufleres, mens trasé 4.1 over sandtaket får et spenn som må merkes. Mastene opp mot Uburen vil dessuten stå i silhuett sett fra områdene rundt kommunehuset og fortidslandsbyen på Landa.

Departementet mener i motsetning til NVE at alternativ 4.1 er det beste alternativet for denne strekningen. Departementet har i vurderingen lagt vekt på at kulturminnemiljøet i trasé 4.1.2 har

stor nasjonal verdi, og at trasé 4.1.2 gir større konflikt med kulturminneverdiene enn opprinnelige trasé 4.1. Videre vil alternativ 4.1.2 være betydelig dyrere enn alternativ 4.1. Departementet har også lagt vekt på at to parallelle ledninger vil kreve et bredt ryddebelte i skog, noe som igjen kan bidra til økt synlighet. Departementet viser til at alternativ 4.1 også frigjør masser i massetaket, da en av to ledninger fjernes.

Konklusjon delstrekning Lysebotn – Seldalsheia

Områdene i Lysebotn er allerede preget av kraftutbygging og kraftledninger, og ledningen vil være én av flere anlegg i dette området. En samlet vurdering tilsier at trasé 4.1.11 er å foretrekke fremfor trasé 4.1, fordi 4.1 blir mer synlig fra større områder. Mellom Rettedal og Fossanmoen ligger det et stort kulturminnefelt ved Slettabø, og det er gjort nye funn av flere kulturminner ved Rossabø. Departementet mener at trasé 4.1.2 vil gi større negative virkninger for kulturminner, er dyrere og mer teknisk vanskelig å bygge enn trasé 4.1. Departementet mener derfor at trasé 4.1 er det beste alternativet på denne strekningen.

5.4.2. Seldalsheia – Kolfjellet

Innledning

Fra Seldalsheia har Statnett søkt om to hovedalternativer, trasé 2 og trasé 5, med noen underalternativer. Trasé 2 vil i stor grad følge eksisterende kraftledningstraseer, mens trasé 5 går i områder som er betydelig mindre berørt av tekniske inngrep. Trasé 2 vil bety fire parallelle ledninger mellom Seldalsheia og Skjelbrei, mot dagens tre. Flere av høringspartene er opptatt av kulturminner, friluftsliv og nærhet til eiendommer og landbruk. Også visuelle virkninger/landskap, uberørt natur, landbruk, kulturminner, Vardafjellet vindkraftverk og naturmangfold er sentrale vurderingstemaer for valg av trasé på denne strekningen.

Departementets vurdering

Seldalsheia, alternativ 2 og 5

NVE har innstilt på trasé 2 fordi den vil samle inngrep og kraftledninger i samme område, framfor å gå inn i nye naturområder med urørt preg. Trasé 2 har imidlertid ifølge NVE flere negative virkninger for bebyggelse og kulturmiljø. NVE mener også at visuelle sumvirkninger av kraftledninger og vindkraftverk tilsier at trasé 2 er bedre enn trasé 5.

Statnett prioriterer trasé 5 på denne strekningen av hensyn til enklere og sikrere bygging og drift. Trasé 5 er planlagt å gå gjennom uberørt terreng på det meste av strekningen. I følge konsekvensutredningen vil trasé 5 bli godt synlig fra flere toppe i området og fra turmål som Stølafjell, Voren, Dyranuten, Grimslifjell og Håfjellet. Traseen vil gå nær og krysse flere av de merkede turstiene. For landskapet vurderer konsekvensutredningen at de negative konsekvensene for trasé 5 blir store. For friluftslivet vurderer konsekvensutredningen at den negative virkningen blir middels negativ, da den vektlegger at traseen går gjennom et friluftslivsområde som er mindre preget av inngrep enn øvrige vurderte traseer.

Departementet er enig i at den negative visuelle virkningen av trasé 5 blir større enn trasé 2 fordi området framstår som uberørt. Ledningen vil påvirke opplevelsen av landskapet og friluftslivet i områdene traseen går gjennom. Departementet legger vekt på at trasé 5 går gjennom uberørt terreng på det meste av strekningen og krysser flere vann.

Både trasé 2 og 5 går gjennom områder hvor det finnes hekkeplasser for rovfugl, hubro og andre kollisjonsutsatte arter. I følge konsekvensutredningen er trasé 5 problematisk for arter som er sårbare for kollisjon med kraftledninger. NVE mener at trasé 5 vil medføre kollisjonsrisiko i tillegg til at den kan virke forstyrrende i anleggsperioden. Departementet mener at det er bedre å samle kraftledninger i samme korridor, enn å legge ny kraftledning i områder som per i dag er et forholdsvis uberørt naturområde. Departementet legger til grunn at trasé 2 samlet sett gir mindre negative virkninger for naturmangfold enn trasé 5. Departementet mener derfor at trasé 2 er den beste på denne strekningen.

132 kV-ledningen Lyse-Tronsholen, alternativ 2 og 2B

Lyse Elnett AS har ved NVEs vedtak av 11. januar 2019 fått konsesjon til fortsatt drift av eksisterende 132 kV kraftledning Lyse-Tronsholen 2 fra Seldalsheia til Tronsholen transformatorstasjon, som del av sak om nettilknytning av Gilja vindkraftverk. Derfor må ny trasé 2B velges for å få plass til ny ledning parallelt med dagens tre. Det blir derfor fire ledninger på strekningen Seldalsheia-Skjelbrei, mot dagens tre.

Sporaland, alternativ 2 og 2.1

Statnett har i tillegg til trasé 2 valgt å søke om underalternativ trasé 2.1 etter innspill fra grunneiere. Trasé 2.1 trekker ledningen lenger inn på plataet under Vardafjell. Dette vil redusere visuelle virkninger fra bebyggelsen i Noredalen. Enkelte master kan derimot bli mer synlige fra bebyggelsen i Kråkedal enn trasé 2.

Vardafjellet Vindkraft AS opplyser at trasé 2.1 går gjennom planområdet for vindkraftverket. Trasé 2 passerer om lag 200 meter nord for grensen til planområdet, noe som kan gi utfordringer med tanke på sikkerhetsavstand til nærmeste vindturbin. NVE legger til grunn at det er liten forskjell på trasé 2 og 2.1 med tanke på synlighet, men at det i utgangspunktet kan være en fordel å holde ledningstraseene mest mulig samlet, noe trasé 2 i større grad bidrar til. NVE har innstilt på alternativ 2 på denne delstrekningen.

Departementet har etter befaringen fått opplyst fra Statnett avstandskrav til vindkraftverket for de to trasealternativene på bakgrunn av grunneierne ønsker om alternativ 2.1. Statnett svarer at de vil legge ekstra demping på spennene som går forbi Vardafjellet vindkraftverk, uavhengig av alternativ 2 eller alternativ 2.1 gis konsesjon. Statnett mener at både alternativ 2 og 2.1 har tilstrekkelig avstand med tanke på fare for iskast og personsikkerhet.

Vardafjellet Vindkraft AS kan akseptere begge trasealternativene, 2 og 2.1, men forutsetter at eventuell risiko ved nærføring til vindkraftverket bæres av Statnett.

Departementet legger til grunn at trasé 2.1 er det beste alternativet for denne strekningen. Departementet legger vekt på at alternativ 2.1 vil ligge lenger unna bebyggelse på Noredalen, som i dag er direkte berørt av andre kraftledninger

Seldalsheia, alternativ 2 og 2.2

Mellom Seldalsheia og Kolfjellet vil trasé 2 direkte berøre automatisk fredede kulturminnefelt, som Krogedal (Kråkedal) og Vindheio ved Kolfjellet. På bakgrunn av forslag fra Rogaland fylkeskommune om å redusere virkningene for kulturmiljøet ved Kolfjellet, har Statnett søkt om trasé 2.2. Senere funn og justeringer av kulturminnefeltet Vindheio, tyder nå på at begge traseene ligger inne i feltet. NVE mener at trasé 2 og 2.2 er tilnærmet likeverdige med hensyn til kulturminner. De negative landskapsvirkningene anses som noe mindre med trasé 2.2, fordi den er trukket ned fra toppene. Den vil imidlertid ligge nærmere bebyggelsen i Soredalen. Ved Kolfjellet vil trasé 2.2 passere over Voremyra, som er en del av et større kystlyngheikompleks. Trasé 2.2 vil bety mer fundamentering og etablering av anleggsvei i myra, noe som anses som negativt. Departementet er enig med NVE og legger etter en samlet vurdering vekt på at inngrep i Voremyra bør unngås, og at alternativ 2 vil ha mindre negative virkninger enn trasé 2.2 i dette området.

Konklusjon delstrekning Seldalsheia – Kolfjellet

Fra Seldalsheia til Kolfjellet mener departementet at den beste løsningen vil være å samle kraftledninger i samme korridor. Trasé 2 er derfor et bedre alternativ enn trasé 5 som betyr inngrep i nye og forholdsvis uberørte områder. For kulturminner og kulturmiljø medfører imidlertid trasé 5 mindre ulemper. Trasé 2 går nærmere bebyggelse og gir samtidig noe større ulemper for landbruket enn trasé 5. Med hensyn til landskap, friluftsliv, naturmangfold og øvrig arealbruk, framstår trasé 2 som et betydelig bedre alternativ enn trasé 5. Departementet tilrår trasé 2 på denne delstrekningen med underalternativene 2B og 2.1.

5.4.3. Kolfjellet – Fagrafjell

Innledning

Vestover fra Kolfjellet fortsetter traseen gjennom landskapsområdet *Myrvang–Bråstein–Gjestaland*. Her er det to traséalternativer for 420 kV-ledningen; X.2.1 og X.2.2 med ulik kryssing av Figgjoelva mot Rupholen, samt X.2.3 videre fra Rupholen til Fagrafjell. NVE har innstilt på X.2.1 (som går over i X.2) fram til Rupholen, og deretter X.2.3 mot Fagrafjell.

Visuelle virkninger/landskap, kulturminner, friluftsliv og naturmangfold er sentrale vurderingstemaer for valg av traseen på denne strekningen.

Departementets vurdering

Traseen fra Kolfjellet til Fagrafjell går gjennom et åpent landskap og blir synlig fra flere turmål og omkringliggende bebyggelse. Det åpne landskapet gir dårlig bakgrunnsdekning, og kamufleringstiltak vil trolig ha liten effekt.

Bråsteinåsen og Åslandsnuten skiller seg ut i det flate jordbrukslandskapet, og det er vid utsikt til landskapet rundt. Åslandsnuten har historisk tilknytning til 2. verdenskrig med trappetrinn og kanonstillinger, og har høy landskapsverdi i *Vakre landskap i Rogaland*. Nord for Åslandsnuten krysser ledningstraseen E39 og Figgjoelva, før den krysser et åpent daldrag med landbrukslandskap nord for Møgedalstjørn til Fagrafjell transformatorstasjon. Trasé X.2.1 i kombinasjon med X.2.3 vil gi mindre negative virkninger for landskap og bebyggelse enn X.2.2.

Det er viktige kulturmiljøer langs traséalternativene, som kan bli visuelt eller direkte berørt. Konsekvensutredningen vurderer trasé X.2.2 til å være mindre negativ for kulturminner enn X.2.1, da den ikke medfører direkte inngrep i kulturminnefeltet ved Gilje og Bråstein. Fylkeskommunen har innsigelse til trasé X.2 på grunn av konflikt med kulturminner. Alle ledningstraseer inn mot Fagrafjell transformatorstasjon betyr direkte inngrep i kulturmiljøet der. Denne konflikten er ikke mulig å unngå helt uten å velge en annen lokalitet for transformatorstasjonen, jf. vurderinger i kapittel 5.5.

Fra Kolfjellet til Fagrafjell vil traseene også medføre økt kollisjonsrisiko for rovfugl og andefugler. De samlede inngrepene, inkludert Fagrafjell transformatorstasjon og framtidige ledninger i området, må forventes å gi store negative virkninger for naturmangfold, både med økt risiko for kollisjon, forstyrrelser og reduksjon av naturforekomsten kystlynghei. Omlegging av 300 kV-ledningen fra Tonstad nordover mot Stokkeland vurderes som bedre enn dagens trasé, og departementet mener som NVE at påmontering av fugleavvisere på topplinene ved kryssingen av Figgjoelva kan redusere kollisjonsrisikoen for fugl.

Trasé X.2.2 regnes som noe mindre negativ for fugl, fordi den krysser Figgjoelva på et mer gunstig sted og bli hengende høyere. Trasé X.2.2 innebærer imidlertid at spennet blir merkepliktig som luftfartshinder, noe som vil øke synligheten og gi større negative visuelle virkninger i området. Omleggingen av eksisterende 300 kV-ledninger fra Tonstad og Kjelland vil medføre at ledningene blir mer synlige fordi de kommer høyere i terrenget på noen strekninger. Samtidig er det en fordel at traseene samles i samme korridor og at én av traseene frigjøres.

Konklusjon delstrekning Kolfjellet – Fagrafjell

Fra Kolfjellet til Fagrafjell vil trasé X.2.1 i kombinasjon med X.2.3 gi mindre negative virkninger for landskap og bebyggelse enn X.2.2. Alternativ X.2.1 vil gå over kulturminnefeltet *Bråstein øst*. Trasé X.2.2 vurderes som noe mindre negativ for fugl, fordi den krysser Figgjoelva på et bedre sted og bli hengende høyere. Trasé X.2.2 innebærer imidlertid at spennet blir merkepliktig som luftfartshinder, noe som vil øke synligheten og gi større negative visuelle virkninger i området.

Departementet mener som NVE at trasé X.2.1 (som går over i trasé X.2) fram til Rupholen og deretter X.2.3 mot Fagrafjell samlet gir den beste traséløsningen på strekningen.

Omleggingen av 300 kV-ledningene fra Tonstad og Kjelland vil medføre at ledningene til dels legges høyere i terrenget i nærområdet rundt Fagrafjell transformatorstasjon. Det vil øke synligheten fra bebyggelse og turområder i nærområdet. Samtidig samles 300 kV-ledningene i samme korridor nord for Fagrafjell, og én trasé frigjøres. For fugl vil dette redusere ulempene, da kryssingen av Figgjoelva vil skje på samme sted, og på et sted hvor kollisjonsrisikoen er noe mindre. Til sammen vurderes omleggingen å ha små, negative virkninger.

5.5. Fagrafjell transformatorstasjon

5.5.1. Innledning og beskrivelse

Statnett har utredet fire alternative plasseringer for transformatorstasjonen. Det er Fagrafjell, Espeland, Helgaland og Bogafjell fjellhall. Statnett har kun søkt om konsesjon for Fagrafjell. De øvrige plasseringene har Statnett av ulike hensyn ikke ønsket å søke konsesjon for. Det mest realistiske alternativet til Fagrafjell var Helgaland som ligger om lag to km sørøst for Stokkeland transformatorstasjon. Imidlertid ville denne plasseringen gi større negative virkninger for landskap, friluftsliv og nærmiljø. Tomten på Helgaland ligger nær boligområder og arealer som kan være aktuelle for byutvikling. Statnett anslo at Helgaland ville gi 70 millioner kroner høyere investeringskostnader enn Fagrafjell dersom det ble lagt til grunn at begge 300 kV-ledningene skulle legges inn i stasjonene. Dette anslaget er beheftet med betydelig usikkerhet. Det er gjennomført grunnundersøkelser som viser at området på Helgaland for det meste består av myr, og stikkprøver viser inntil ni meters dybde. Videre er tomten på Helgaland omringet av høydedrag vann og bebyggelse, slik at alle ledninger ut av stasjonen må gå mot nordvest. Dette gjør stasjonen mindre fleksibel, og noen ledninger må trolig kables. I kommuneplanen for Sandnes er stasjonsområdet Helgaland avsatt til framtidig båndlegging til infrastruktur. Sandenes kommune har gitt signaler om at bynære rekreasjonsområder og arealer som er attraktive for videre bolig- og infrastrukturutvikling i minst mulig grad bør berøres av ledninger og transformatorstasjon.

Bogafjell fjellhall er anslått å koste 2–2,5 milliarder kroner, noe som er langt høyere enn de andre alternativene. Departementet mener at dette er så høye kostnader at de ikke kan forsvares med fordelene fjellalternativet gir.

Espelands-alternativet vil medføre store omlegginger av eksisterende ledninger med lengre traseer og merkostnader og med betydelige negative virkninger for viktige friluftsområder og kulturmiljø. Departementet mener som NVE at Espeland ikke er et hensiktsmessig alternativ for ny transformatorstasjon.

Statnett søkte 16. februar 2018 om tillegg og justeringer i tidligere konsesjonssøknad inkludert justering av tomt for transformatorstasjonen og av adkomstveien. Departementet viser til NVEs innstilling av 6. desember 2018 for nærmere detaljer for endringene.

Fagrafjell transformatorstasjon vil i henhold til siste planendring beslaglegge om lag 207 dekar, inkludert en 102 dekar stor sikringszone (gult felt) rundt stasjonen. Området til stasjonen skal også

brukes til permanent deponi og til fordrøyningsanlegg. Departementet viser til Statnetts søknader og NVEs innstillinger for flere detaljer om Fagrafjell transformatorstasjon.

Kulturminner og kulturmiljø, naturmangfold og masseuttak er sentrale vurderingstemaer for valg av transformatorstasjon på Fagrafjell.

5.5.2. Departementets vurderinger

Kulturminner og kulturmiljø

Fagrafjell transformatorstasjonen er planlagt i et område med store kulturminneverdier. Det er registrert mange automatisk fredede kulturminner, og stasjonstomten er i konflikt med flere av dem i tillegg til at ledningene inn og ut av stasjonen.. For å imøtekomme Riksantikvarens uttalelse om at ledningen bør unngå direkte konflikt med kulturminnene på Fagrafjell, har Statnett søkt om endringer av stasjonstomten. Samtidig opplyser Statnett at de delene av sikringssonen rundt stasjonen der det er registrert kulturminner, ikke skal brukes i anleggsperioden. Videre skal kulturminner merkes og sikres i anleggsperioden. Det er også etter innspill fra grunneier søkt om endring av adkomstvei (nr. 139b). Riksantikvaren mener at disse endringene ikke endrer deres oppfatning av konflikten med det automatisk fredede gårdsanlegget Møggjedal på Fagrafjell.

Samlet vurderes Fagrafjell som stasjonslokalitet å ha meget stor negativ konsekvens for kulturminner og kulturmiljø. Ledningene inn/ut av stasjonen vil også kunne være i konflikt med automatisk fredede kulturminnefelt. Av de utredede stasjonsalternativene, er Helgaland i konsekvensutredningen vurdert som den beste for kulturminner, med liten negativ konsekvens.

Rogaland fylkeskommune mener at flere automatisk fredede kulturminner og kulturminnefelt blir berørt av stasjonsområdet og veier tilknyttet stasjonen. Fylkeskommunens innsigelse vil gjelde uavhengig av om tomten justeres. Alle inngrep i dette området anses uforenlig med bevaringen av det viktige kulturmiljøet som de enkelte kulturminnene til sammen utgjør. Kulturminnene er en mengde rydningsrøyser, flere gravhauger, gardfar, stakketufter, mulige hustufter, hvorav mange er synlige på markoverflaten. Det opplyses videre at flyfoto viser at det også er stort potensial for funn av flere automatisk fredede kulturminner i området.

Før Fagrafjell transformatorstasjon kan bygges, må Statnett søke om dispensasjon etter kulturminneloven § 8 for å gjøre inngrep i automatisk fredede kulturminner. Rogaland fylkeskommune kan ikke anbefale at Statnett gis dispensasjon, basert på de store kulturminneverdiene i området. Fylkeskommunen minner om at dersom Fagrafjell blir valgt, og det blir gitt dispensasjon til å foreta inngrepene, vil det medføre store utgravinger før tiltaket gjennomføres. Utgraving av synlige kulturminner kan være svært kostbart og ta lang tid.

Departementet legger til grunn at området Fagrafjell er rikt på automatisk fredede kulturminner og er et område med stor kulturminneverdi. Etablering av transformatorstasjonen med ledninger vil føre til store, negative konsekvenser for kulturmiljøet. For kulturlandskapet vil ny transformatorstasjon på Fagrafjell bidra til å øke industripreget i området Utbygging av

transformatorstasjon på Fagrafjell vil kreve at Riksantikvaren må gi dispensasjon etter kulturminneloven § 8, før Statnett kan gjennomføre inngrepene.

Til tross for de negative virkningene Fagrafjell transformatorstasjon vil få for kulturmiljøet, mener departementet likevel at lokaliteten på Fagrafjell er den beste av de vurderte og utredede stasjonsplasseringene, alle hensyn tatt i betraktning. Departementet registrerer at Riksantikvaren mener at det er en fordel at direkte inngrep i kulturminner unngås, og at justeringen av stasjonstomten med reduksjon av stasjonsomfanget er positivt sammenlignet med det NVE anbefalte i innstillingen fra desember 2017.

Naturmangfold

Kystlynghei

Fagrafjell transformatorstasjon er planlagt nær eksisterende masseuttak, men arealene har ifølge konsekvensutredningen likevel stor verdi for naturmangfold. Stasjonstomten medfører direkte tap av en lokalitet av den utvalgte naturtypen kystlynghei med verdi B (viktig). Ifølge konsekvensutredningen kan tapet kompenseres gjennom skjøtselstiltak for kystlynghei ellers i regionen.

Statnett legger til grunn at hele kystlyngheiforekomsten, som til sammen har et areal på 229 dekar, vil forsvinne, da det er en skjøtelsavhengig naturtype det er vanskelig å opprettholde små deler av.

Fylkesmannen i Rogaland uttaler at hensynet til utvalgte naturtyper som kystlynghei skal veie tungt. Det skal derfor vurderes om tiltaket kan tilpasses eller flyttes, alternativt kan aktiv skjøtsel i andre kystlyngheilokaliteter veie opp for tapet av forekomsten på Fagrafjell. Fylkesmannen påpeker også at Fagrafjell er et regionalt viktig område for vaktel (NT), og kulturlandskapet har stor verdi for denne arten. Det er viktig at minst mulig areal blir påvirket av anleggsarbeidene, og at påvirkning på områdene rundt unngås.

Rogaland fylkeskommune er opptatt av at området har stor kvartærgeologisk verdi, men viser også til kystlynghei, vaktel, hubro og hønsehauk i området.

NVE mener at den største negative konsekvensen for naturmangfold ved etablering av Fagrafjell transformatorstasjon, er tap av kystlynghei. Kystlynghei er blant de eldste kulturmarkene vi har, og er avhengig av skjøtsel i form av beiting og brenning for ikke å gro igjen.

Rogaland er det fylket som har registrert mest kystlynghei, og mange lokaliteter er kategorisert som svært viktig (kategori A). Lokaliteten som blir berørt av Fagrafjell transformatorstasjon er viktig (kategori B). Ifølge Naturbase er kategori B fastsatt på bakgrunn av at lokaliteten er fragmentert, noe preget av gjengroing med einer og omkranset av gjødslete arealer. Den er avhengig av fortsatt beite og eventuell brenning for å ivaretas. Det er ikke registrert truede plantearter i forekomsten. Fylkesmannen i Rogaland har i samråd med skjøtelsgruppa for kulturlandskap i fylket valgt ut fire større kystlyngheiområder, som de vil prioritere i handlingsplanen for kystlynghei i Rogaland. Her har de tatt hensyn til verdien for truede dyre- og

plantearter, behovet for aktiv stimulering og muligheten til å ta vare på større områder. Lokaliteten på Fagrafjell er ikke en av de utvalgte områdene i handlingsplanen. Dersom det tillates inngrep i kystlyngheiforekomsten på Fagrafjell, mener NVE at forekomsten må anses som tapt. Departementet er enig i denne vurderingen, og viser til omtale nedenfor.

Fugl

I følge konsekvensutredningen vil transformatorstasjonen med tilhørende infrastruktur true områdets funksjon som biotop for andefugl og for en mulig populasjon av vaktel. Stasjonen vil ligge innenfor territoriet til hekkende hubro og det er fare for at territoriet går ut av bruk. For øvrig lister konsekvensutredningen opp enkeltobservasjoner av rødlistearter i områdene rundt stasjonen, inkludert Figgjoelva. Av disse artene vil følgende etter NVEs vurdering kunne bli påvirket av tiltaket: hønsehauk (NT), myrhauk (EN), vipe (EN), åkerrikse (CR), dvergdykker (VU), vaktel (NT) og hubro (EN). Det er imidlertid registrert få observasjoner av disse artene, noe som indikerer at området ikke er et viktig habitat for noen av dem. Hønsehauk skiller seg noe ut med flere observasjoner i nærområdet til stasjonen.

Fylkesmannen opplyser at om lag én km fra stasjonstomten er flere kjente reirlokalteter for hubro (NT), med vellykket hekking så sent som i 2015.

Hubro kan i noen grad være utsatt for kollisjon med kraftledninger, men i så fall med ledninger i distribusjonsnettet med lavere spenninger. Hubro er først og fremst sårbar for forstyrrelser på hekkeplassen. De benyttede hekkeplassene er oppgitt å ligge om lag én km fra transformatorstasjonen, slik at anleggsarbeid på stasjonstomten sannsynligvis ikke vil være kritisk. Det er også et område hvor det er mye og støyende aktivitet til vanlig, og det er likevel rapportert om vellykket hekking de senere årene. Fagrafjell transformatorstasjon medfører imidlertid også anleggsveier og riggplasser i tiknytning til ledningsomlegginger og ny ledning inn til stasjonen.

Virkningene for rovfugl, vil være tilsvarende som for hubro. For hønsehauk er det særlig bortfall av hekkeplasser gjennom hogging av skog som er negativt. Stasjonstomten vil ikke være i direkte konflikt med hønsehaukreir. Det registrerte leveområdet for vaktel ligger sør for stasjonsområdet og blir ikke direkte påvirket av det. NVE mener det er viktig at kulturlandskapet som leveområdet dekker, ikke endres eller blir ødelagt av utbyggingen. Dersom den nordlige atkomstveien velges, vil all direkte påvirkning unngås. Vaktel flyr normalt lavt og er en art som holder seg nede i busksjiktet. NVE mener at den derfor i liten grad er utsatt for kollisjon med kraftledninger av i regional- og transmisjonsnettet.

Konklusjon naturmangfold

Departementet viser til at konsekvensutredningen samlet sett vurderer det slik at Fagrafjell transformatorstasjon gir stor til meget stor negativ konsekvensgrad for naturmangfold, og konflikten med den utvalgte naturtypen kystlynghei veier tungt i vurderingen. Departementet legger til grunn at tap av kystlynghei er en stor negativ virkning av stasjonsplasseringen på Fagrafjell. Konsekvensutredningen har vurdert lokaliteten på Helgeland som noe mindre negativ

for naturmangfold (middels til stor negativ konsekvensgrad), men denne lokaliteten vil redusere beiteareal for vilt, redusere jakthabitatet for rovfugl som hønsehauk, og ødelegge habitatet for spurvefugl.

Departementet kan ikke se at hensynet til naturmangfold er til hinder for at Fagrafjell transformatorstasjon kan gis konsesjon dersom det fastsettes nødvendige avbøtende tiltak.

Departementet tilrår at Statnett i samråd med Fylkesmannen i Rogaland og de to berørte kommunene, bidrar med dekning av rimelige kostnader fortrinnsvis til eksisterende skjøtselstiltak av kystlynghei i Time og Sandnes kommuner, som kompensasjon for forekomsten av kystlynghei som går tapt eller forringes av utbyggingen. Kompensasjonen skal ta sikte på at en tilsvarende forekomst etableres eller utvikles gjennom skjøtsel til en likeverdig forekomst som den forekomsten som går tapt eller forringes. Det skal i forbindelse med fastsettelse av MTA-planen gjøres en kost-nytte-vurdering av det nærmere innholdet i kompensasjonen.

Departementet tilrår at Statnett får utarbeidet en plan for hvordan hekkeplassen for hubro, som ligger 1 kilometer fra transformatorstasjonen på Fagrafjell, best mulig kan skjermes. Det forutsettes at hekkelokaliteten følges opp før anleggsstart for å få undersøkt om den samlede anleggsaktiviteten vil påvirke lokaliteten negativt.

Arealbruk, naturressurser og næringsinteresser

Transformatorstasjonen på Fagrafjell vil båndlegge et areal på 105 dekar til selve stasjonen, samt 102 dekar med sikringssone rundt stasjonen. I tillegg kommer tilkomstveien til stasjonsområdet, som vil være om lag seks meter bred. Området preges i dag av beitemark, åpent landskap og masseuttak. Stasjonen ligger i både Sandnes og Time kommuner, og i begge kommunene ligger stasjonen i LNF-områder og områder for råstoffutvinning.

Direktoratet for mineralforvaltning uttaler at Nordre Kalberg er en nasjonalt viktig grusforekomst, og Søndre Kalberg er en nasjonalt viktig pukkeforekomst. De forutsetter at disse forekomstene ikke blir berørt. Statnett bekrefter at de ikke blir berørt slik de er avgrenset i NGUs database.

Vaule Sandtak, Stangeland Maskin og grunneier Kalberg skriver at det er konkrete planer om å etablere masseuttak og deponi på Fagrafjell. De opplyser at stasjonen er i konflikt med fylkesdelplanen for byggeråstoffer. Dersom ikke en annen plassering av stasjonen i stedet gis konsesjon, må stasjonstomten alternativt flyttes mot nord, for å redusere ulempene for sandtaket. Time kommune foreslår av hensyn til masseuttaksplanene, også en justering mot nord. Statnetts kommentar til justeringsforlaget er at stasjonstomten er lagt slik at Sandskallen skjærmer mot innsyn fra nord. Å trekke stasjonen mot nord vil gjøre den svært eksponert, og i verste fall kreve at Sandskallen helt eller delvis fjernes. Dette vil gi store visuelle virkninger og medføre høye kostnader.

Ifølge konsekvensutredningen ligger deler av stasjonsområdet i fylkesdelplan for byggeråstoffer på Jæren, klassifisert som uttaksområde for pukke av regional verdi. Sikringssonen rundt transformatorstasjonen og adkomstveien vil innebære at en betydelig del av pukkeressursene på

Fagrafjell gjøres utilgjengelige for framtidig uttak og har derfor stor negativ konsekvens. Samlet for Rogaland vurderer konsekvensutredningen at stasjonsbyggingen vil ha små konsekvenser, da det produserer mye mer pukk enn det som forbrukes regionalt. Konsekvensene er imidlertid vanskelig å vurdere, da det ikke er avklart om det gis tillatelse til uttak av pukk i området, på grunn av store konflikter med blant annet landskap, kulturminner og nærmiljø.

NVE mener at konsekvensen for utvidelse av pukkforekomsten vil være stor negativ, forutsatt at utarbeidet reguleringsplan for masseuttaket blir godkjent.

Departementet peker på at de økonomiske konsekvenser for de berørte aktørene er vanskelige å vurdere, da det ikke er avklart om det gis tillatelse til uttak av pukk i området, på grunn av store konflikter med blant annet landskap, kulturminner og nærmiljø. Departementet er enig med Statnett i at det ikke vil være mulig å flytte stasjonen tilstrekkelig langt nord til at det løser konfliktene med masseuttak og jordbruk, da det vil skape store ulemper for landskapet spesielt.

Veidekke Industri, som driver masseuttak på Sørå Kalberg, ønsker at Statnett gis konsesjon til det nordre alternativet for atkomstvei til Fagrafjell transformatorstasjon. Time kommune ber også om at det nordlige veialternativet blir valgt, pga. driften som foregår i området. Grunneier Kalberg ønsker at atkomstveien som er planlagt fra nord, som berører hans eiendom, skal legges mellom fulldyrket jord og beiteareal for å unngå oppdeling av beitearealet. Han ønsker også at veitraseen trekkes mot sør og lengst mulig bort fra steinbruddet, med tanke på framtidig utvidelse.

Statnett søkte 25. juni 2018 om ytterligere justering av adkomstvei. Riksantikvaren uttaler at disse endringene ikke endrer deres oppfatning av konflikten med kulturmiljøet på Møggedal. Imidlertid mener Riksantikvaren at det er positivt at direkte inngrep i kulturminner unngås. Den nye adkomstveien fra vest er planlagt gjennom kulturminnelokaliteten, selv om justeringen reduserer de direkte fysiske inngrepene noe. NVE mener at søkte adkomstvei fra 25. juni 2018 er gunstig fordi den medfører redusert berøring med kulturminnefeltet den går gjennom. Videre er justeringen ønsket fra grunneier. Departementet slutter seg til denne vurderingen.

Departementet mener det ikke er hensiktsmessig at Statnett eier sikringssonen rundt stasjonen. Landbruksdrift og annen aktivitet som ikke utsetter stasjonen for risiko, kan fortsette som før. Det er derfor ikke nødvendig at Statnett gis samtykke til ekspropriasjon av eiendomsrett for et areal det ikke er direkte behov for til stasjonsutbyggingen. Etter departementets vurdering har Statnett behov for å erverve en bruksrett til området, med et vilkår om at sprengning nærmere enn 100 meter fra stasjonstomten ikke er tillatt. Dette er etter departementets vurdering tilstrekkelig for Statnetts behov for å beskytte stasjonen mot skade.

Konklusjon Fagrafjell transformatorstasjon

Departementet mener at Statnett i tilstrekkelig grad har godtgjort at foretaket har søkt om det beste alternativet for plassering av den nye transformatorstasjonen. Helgalandalternativet synes å ha for store ulemper med hensyn til arealbehov, usikkerhet omkring grunnforhold og kostnader, og muligheter/fleksibilitet for å føre kraftledningen ut av stasjonen. Departementet frarår derfor dette alternativet.

Fagrafjell transformatorstasjon vil medføre at dagens kulturmiljø endres fullstendig, og det er et område med stor kulturminneverdi. En forekomst av kystlynghei i området går tapt. Transformatorstasjonen vil også legge begrensninger på eventuell utvidelse av eksisterende masseuttak. Imidlertid vil Fagrafjell transformatorstasjon ligge i et område hvor det er forholdsvis god plass, og det er god avstand til nærmeste bolighus. Terrengformasjonene og god plass muliggjør hensiktsmessig inn- og utføring av kraftledninger i flere retninger. Det må etableres en 100 meter bred sikkerhetssone rundt stasjonstomten fordi den ikke skal utsettes for rystelser. I dette området kan det ikke foregå sprengningsaktivitet, men normalt jordbruk og beite kan fortsette som før.

Departementet legger vekt på at Sandnes og Time kommuner er positive til at det gis konsesjon til Fagrafjell transformatorstasjon.

Etter en helhetlig vurdering finner departementet at det er grunnlag for å gi konsesjon til Fagrafjell transformatorstasjon.

Det er en forutsetning at Statnett merker og sikrer kulturminnene for å unngå direkte inngrep under bygningsarbeidene.

Departementet understreker at undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 skal være oppfylt i forbindelse med utarbeidelse av miljø-, transport- og anleggsplanen (MTA-planen), som også skal beskrive hvordan hensynet til kulturminner skal ivaretas under anleggsperioden. Krav til beskyttelse av kulturminnene vil avklares i forbindelse med MTA-planen, som skal utarbeides i samarbeid med blant annet kulturminnemyndighetene.

For å sikre ytterligere kildeverdier knyttet til ødegårdsanlegget og eventuelle funn som blir gjort der transformatorstasjonen skal bygges, skal det på kulturminnemyndighetens anmodning tas ut en pollensøyle, dersom det er myr egnet for dette i området.

Ved bygging/utbedring av infrastruktur rundt transformatorstasjonen, som for eksempel veier, plassering av mastepunkter mv., skal det tilstrebes at kulturminneinteressene ivaretas mest mulig.

Departementet forutsetter at en beskrivelse av hvordan Statnett skal forebygge negative virkninger av både stasjons- og veibygging skal framgå av miljø-, transport- og anleggsplanen..

5.6. Anleggsveier og anleggsområder

5.6.1. Innledning

Statnett har søkt om anleggsveier og anleggsområder i tilknytning til alle traséalternativene. Til sammen er det om lag 8,5 km ny, permanent vei og om lag 4 km ny, midlertidig vei. I tillegg vil foretaket bruke eksisterende offentlige og private veier i området langs og inntil traseen til transport. Til sammen dreier det seg om 17 nye veistrekninger og om lag 80 eksisterende veier. Statnett har også søkt om å etablere om lag 80 midlertidige anleggsområder.

5.6.2. Departementets vurderinger

Strekningen Lysebotn–Fyljesdalskardet–Helmikstølen

På strekningen Lysebotn–Fyljesdalen har Statnett dels søkt om opprusting av eksisterende vei, dels om bygging av ny vei i tillegg til nye, mindre stikkveier inn til kraftledningstraseen og flere anleggsområder. Rogaland fylkeskommune opplyser at eksisterende veitrasé ved Lysebotn kai ligger 100 meter fra en registrert gravrøys ved Lyseveien, og at det må tas hensyn til i detaljplanleggingen. Utvidelse av veien vil kreve arkeologisk registrering.

NVE legger til grunn at opprustning av eksisterende vei forventes å få små virkninger for miljøet, ut over dagens situasjon. Ny, permanent anleggsvei går mer eller mindre langs kraftledningstraseen, hvor det vil foregå anleggsvirksomhet i forbindelse med bygging av ledningen.

På strekningen fra Fyljesdalsskardet til Helmikstøl har Statnett søkt om å bygge ny, permanent anleggsvei langs ledningstraseen på de strekningene det ikke eksisterer vei i tillegg til tre anleggsområder langs ledningstraseen.

Stavanger Turistforening opplyser om at anleggsveien fra Helmikstøl til Fyljesdalen vil passere tett opptil turistforeningens hytte Songedalen fjellgård, som foreningen mener må legge ned driften dersom anleggsveien bygges i området. Det vil resultere i at grunneier Reidar Helmikstøl kan tape årlige leieinntekter. Stien inn til Daladalen inngår i satsingen på fotturen «Lysefjorden rundt», og vil ifølge turistforeningen miste all verdi som tursti hvis anleggsveien etableres. Turistforeningen vurderer erstatningstraseer og -overnattingssteder, samtidig at anleggsveien kan åpne for nye muligheter i form av sykkeltrafikk. Dette vil kreve investeringer som turistforeningen håper at Statnett vil bidra til.

Statnett vil søke å inngå avtaler med berørte grunneiere og rettighetshaver så snart konsesjon er gitt, og økonomisk tap vil være en del av diskusjonen. Avbøtende tiltak vil Statnett gjennomføre i henhold til konsesjonsvilkår.

Departementet registrerer at turistforeningen og fylkesmannen i utgangspunktet er negative til opprustning av veien i Daladalen, mens Forsand kommune ser gevinster for friluftslivet. Departementet er innforstått med at oppgradering og bruk av veien til anleggstrafikk vil gi ulemper for friluftsliv og reiseliv, men legger til grunn at Statnett har behov for sammenhengende vei til anleggstransport i dette området.. Departementet legger til grunn at det først og fremst er i anleggsperioden at dette vil bety ulemper og forstyrrelser. Departementet forutsetter at Statnett i MTA-plan begrenser veistørrelsen til det som er strengt nødvendig for anleggstransporten, og at det vurderes om veien kan bli låst med bom.

Strekningen Helmikstølen–Bakkafjellet

Den nye veitraseen ved Helmikstøl planlegges sør for ledningstraseen, men nord for en eksisterende vei på samme strekning. De to veiene blir gående på hver sin side av en bekk, og informasjon fra Naturbase tilsier at den nye, midlertidige anleggsveien kan komme i berøring med den lokalt viktige naturtypen *bekkekløft* og *bergvegg* på en kort strekning. Statnett kan ikke bruke

eksisterende vei fordi den går gjennom gårdstunet på Helmikstøl. Bygging av ny vei på sørsiden av elven må i så fall gå over fulldyrket mark, som det er lite av i området. Ifølge Naturbase består dette området delvis av den lokalt viktig naturtypen *slåttemark*.

Ved tilleggssøknad av 16. februar 2018 opplyser Statnett at foretaket er gjort kjent med at grunneier har fått tillatelse av Forsand kommune ved vedtak av 24. november 2014 til å opparbeide en landbruksvei klasse 7 fra Helmikstølen til Fyljesdalen på nordsiden av elva. Statnett har behov for veiklasse 5 til sin bruk på samme strekning, og opprettholder derfor søknaden om veitrasé.

NVE mener at veitraseen Statnett har søkt om vil gi betydelige naturinngrep i dette området. Men dersom det likevel skal anlegges en ny vei på nordsiden av elva, mener NVE det ikke er rasjonelt å legge om eksisterende vei på sørsiden. Departementet slutter seg til denne vurderingen. Departementet forutsetter at Statnett samarbeider med grunneier om en veitrasé som kan dekke begge parters behov på en god måte, og at Statnett om mulig forsøker å unngå inngrep i lokalt viktige naturtyper. Hvordan hensynet til disse naturtypene best mulig skal ivaretas, må beskrives i MTA-planen.

Selv om departementet tilrår at det gis konsesjon til hele den omsøkte veistrekningen, er det opp til Statnett å vurdere om det er behov for å bygge hele denne veistrekningen, eller om det i stedet kan nyttes helikoptertransport til erstatning for veibygging på deler av strekningen. Departementet forutsetter at Statnett redegjør nærmere for strekninger som skal bygges i MTA-plan.

Strekningen Skorene–Grytåna

På denne strekningen søker Statnett om å oppruste og bruke eksisterende veier og å bygge nye anleggsveier der det er nødvendig. Noen grunneiere ønsker at anleggsveier blir permanente, slik at de kan bruke dem i etterkant.

Fylkesmannen i Rogaland mener at det bør bygges minst mulig nye veier, og mener det ikke bør gis konsesjon til veiene fra Fossmark og opp til Kringevatnet og Haukali. Det bør brukes mer helikopter under anleggsarbeidet. Naturvernforbundet i Rogaland er også negativ til omfattende bygging av anleggsveier i områder uten eksisterende inngrep. Vei fra Haukali/Oaland til Stora Hellesvatnet vil også gi tunge inngrep i naturen. Naturvernforbundet i Rogaland, Stavanger turistforening og Fylkesmannen i Rogaland mener videre at riggplassen ved Kringlevatn framstår som unødvendig og må kunne dekkes av riggplassen ved Endrane 1000 meter unna. Statnett opplyser at foretaket har behovet for både riggplass 12 og 13 i Forsand fordi to separate riggplasser kan betjene ulike strekksesjoner for å unngå konflikt arbeidsoperasjoner imellom. Statnett har senere utdypet at høydeforskjellen mellom de to riggplassene er vel 200 meter, som utgjør en stor kostnadsforskjell i helikoptertransport inn til traseen.

Departementet legger til grunn at Statnett har behov for omsøkte anleggsveier og anleggsområder. I all hovedsak dreier det seg om å oppgradere eksisterende veier til et nivå som tåler

anleggstrafikk. Der det bygges ny vei, er det en forutsetning at den etter anleggsperioden skal fjernes og terrenget tilbakeføres til naturtilstanden så langt som mulig.

Strekningen Grytåna–Uburen

På denne strekningen har Statnett søkt om å bruke/oppruste eksisterende vei fra et anleggsområde i traseen til Oaland og oppgradere eksisterende vei opp til Uburen fra Rossabø. Statnett søker også om å bruke en kort eksisterende vei ved masseuttaket på Fossanmoen. Videre søker foretaket om å etablere anleggsområde langs veien opp til Oaland ved masseuttaksområde på Fossanmoen og ved fjordspennet på Uburen.

Svein Oaland ber om at det bygges en bedre vei fra tunet til riggplassen nord på eiendommen. Den vil krysse kulturbeite til melkekyrne, og han ønsker at det etableres ferist. Rogaland fylkeskommune sier at opprusting av veitraseen på Fossanmoen og utvidelse av Espelandsveien mot nordøst vil komme i konflikt med et automatisk fredet kulturminnefelt. Det er mange automatisk fredete kulturminner i området ved Fossanmoen.

Statnett skal bruke eksisterende vei. Ved behov for opprustning av veien, forutsetter departementet at det iverksettes tiltak som gjør at direkte inngrep i kulturminnene unngås.

Strekningen Seldalsheia–Fagrafjell

På strekningen fra Seldalsheia til Fagrafjell transformatorstasjon har Statnett søkt om en rekke anleggsveier og anleggsområder som i hovedsak er eksisterende veier. Noen anleggsveier og anleggsområder vil ligge i områder med forekomster av kystlynghei. Rogaland fylkeskommune peker på en rekke anleggsveier og anleggsområder som kommer i konflikt med automatisk fredede kulturminnefelt, og har fremmet innsigelse til disse. Departementet viser til NVEs innstilling for en utførlig beskrivelse av disse veiene.

Departementet legger til grunn at Statnett justerer anleggsområdene slik at direkte konflikt med kulturminner i størst mulig grad unngås, i tillegg til at det tas hensyn til kulturminner under anleggsarbeidet. Flere anleggsveier og anleggsområder i nær tilknytning til Fagrafjell transformatorstasjon vil være i konflikt med automatisk fredede kulturminnefelt som en direkte følge av at transformatorstasjonen etableres i dette området med kulturminner. Justeringer eller flytting av veier eller anleggsområder vil derfor ikke ha vesentlig betydning for konfliktene med kulturminner i dette området.

5.6.3. Konklusjon veitraseer

Statnett har behov for anleggsveier på strekningen fra Lysebotn til Fagrafjell, og noe av denne strekningen må etableres som ny vei. Departementet konstaterer at det er søkt om relativt få kilometer med ny vei, da det er mange eksisterende veier som kan benyttes. Departementet vil understreke at det ikke må bygges nye veier i større omfang enn det som er nødvendig. Videre mener departementet at oppgradering av eksisterende veier kan ha både fordeler og ulemper. Grunneiere kan ha nytte av veier med god kvalitet til landbruksdriften. På den annen side vil økt tilgjengelighet kunne virke forstyrrende på dyreliv og friluftsliv. De viktigste ulempene kan

unngås ved å etablere bom, slik at motorisert ferdsel hindres. Departementet forutsettes at arealer som benyttes midlertidig blir tilbakeført til opprinnelig tilstand så godt som mulig etter at anleggsperioden er over. Det legges til grunn at Statnett i en MTA-plan beskriver hvordan tilbakeføring av arealer skal gjennomføres, hvordan eksisterende veier skal overlates til grunneierne, og hvordan hensynet til utvalgte naturtyper skal ivaretas ved etablering eller opprustning av anleggsveier og under anleggsarbeidet.

5.7. Sanering av eksisterende 132 kV kraftledning Lysebotn-Tronsholen 2

For omtale og vurderinger av hvorvidt 132 kV Lysebotn-Tronsholen 2 skal rives i forbindelse med bygging av ny 420 kV ledning mellom Lyse og Fagrafjell, viser departementet til NVEs innstilling 18. desember 2017 punkt 4.7. Eksisterende 132 kV ledning Lysebotn-Tronsholen 2 går i dag delvis i samme trasé som den nye 420 kV ledningen, og NVE har i behandlingen av saken forutsatt at ledningen rives som følge av det nye tiltaket. Fra Seldalsheia til Tronsholen vil Lyse Elnett beholde denne ledningen for eventuelt å kunne tilknytte ny fornybar kraftproduksjon i området til det overliggende nettet. I NVEs innstilling av 6. desember 2018 tar NVE derfor bort vilkåret om å vente til 2022 med rivning av ledningen. Lyse Elnett har ved vedtak 19. januar 2019 fra NVE fått tillatelse til fortsatt drift av eksisterende 132 kV kraftledning Lyse-Tronsholen 2 på strekningen fra Seldalsheia til Tronsholen transformatorstasjon. NVEs vedtak av 19. januar 2019 er påklaget og vil bli behandlet som egen sak av departementet.

5.8. Samlet belastning etter naturmangfoldloven

5.8.1. Innledning

Naturmangfoldlovens (nml) alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk legges til grunn som retningslinjer ved utøving av myndighet etter energilovgivningen, jf. bestemmelsen i nml. § 7 og prinsippene i loven §§ 8-12. Det vises i denne sammenheng til forvaltningsmålene om naturtyper, økosystemer og arter i nml. §§ 4-5.

I tråd med nml. § 10 har departementet gjort en egen vurdering av tiltakets påvirkning på økosystemet ut i fra den samlede belastningen. NVE gjennomgår og vurderer denne påvirkningen i kapittel 4.9 i innstillingen. Departementet tar utgangspunkt i NVEs innstilling, og vurderer denne opp imot ny kunnskap og de endringer av trasévalg departementet foretar. Olje- og energidepartementet har gitt konsesjon til Vardafjellet vindkraftverk i Sandnes kommune. Søknaden om å bygge Sandnes vindkraftverk er til ny vurdering i NVE. Konsesjonsgitte Gilja vindkraftverk ligger i så stor avstand fra planlagte trasé at det ikke forventes å påvirke de samme økosystemene.

Søknaden om en ny 420 kV-ledning Lyse-Fagrafjell innebærer også tiltak på 132 kV-ledninger i området, herunder nybygging, omlegging og sanering av eksisterende kraftledninger.

Lyse Elnett har fått konsesjon til en ny transformatorstasjon ved Helmikstølen på nordsiden av Lysefjorden, og skal også oppgradere Jærnettet i form av en omfattende ombygging og

omstrukturering av ledningsanlegg og transformatorstasjoner i regionen. Det vil være nødvendig med tilknytning av ledningsanlegget Lyse – Fagrafjell nordover til underliggende nett.

Departementet peker på at konsesjon til 420 kV ledningen inneholder pålegg om at eksisterende 132 kV-ledning mellom Lysebotn og Seldalsheia saneres. Store deler av ledningen vil etableres i traseen til eksisterende 132 kV-ledning. Det vil medføre at liner blir hengende i ulike horisontale plan, som kan øke kollisjonsrisiko for sårbare fuglearter. Departementet mener at dette kan gi noe større samlede ulemper for naturmiljøet.

Lyse Elnett vil opprettholde 132 kV-ledningen Lyse-Tronsholen 2 på strekningen Seldalsheia til Tronsholen, og har i NVEs vedtak av 19. januar 2019 fått konsesjon til fortsatt drift av den eksisterende ledningen på denne strekningen. Det innebærer fire ledninger mellom Seldalsheia og Skjelbrei, mot dagens tre. Det foreligger ingen planer for ny vannkraftutbygging i områdene som kan få virkninger knyttet til omsøkte kraftledning. I sandnesområdet er det planer om veibygging i influensområdene til ledninger og transformatorstasjon.

5.8.2. Naturtyper og økosystemer

Den direkte påvirkningen av naturtyper i forbindelse med kraftledningsanlegget er begrenset til mastefester, anleggsveier og eventuelle ryddebelt og anleggsområder. Naturtypenes betydning som levested for sårbar vegetasjon og biologisk mangfold påvirkes i mindre grad. Selve kraftledningens mulige virkninger for viktige naturtyper vil være små da ledningen i stor grad vil spenne over lokalitetene.

De samlede eksisterende og planlagte inngrepene på Fagrafjell betyr at området endres fullstendig. Omsøkte tiltak sett i sammenheng med fremtidige behov for ledningsanlegg, kan medføre en betydelig belastning på naturmangfoldet i fagrafjellområdet.

Anleggsarbeidet kan påvirke naturtypene, og det bør vises hensyn til viktige naturtyper i anleggsarbeidet. Departementet forutsetter at det i detaljplanleggingen vektlegges å unngå mulig vesentlig skade på naturtyper og vegetasjon. I forbindelse med MTA-planen skal det søkes å minimere og restaurere terrenginngrepene, og i denne planleggingen forutsettes at det også legges til rette for å minimere skader på sårbar vegetasjon..

På strekningen mellom Seldalsheia og Kolfjellet har departementet konkludert med at ut fra en samlet vurdering er trasé 2 den beste av de omsøkte traseene. Av hensyn til naturmangfold er denne traseen det beste alternativet.

5.8.3. Kystlynghei

Bygging av Fagrafjell transformatorstasjon medfører at forekomsten av kystlynghei bygges ned og må anses tapt. Det antas at selve kraftledningen ikke utgjør et merkbart tap av kystlynghei, da det kun er mastefundamentene som gir direkte inngrep. Nye anleggsveier i forbindelse med

kraftledningen vil ikke medføre direkte inngrep i kystlynghei. Samtidig vil økt tilgjengelighet kunne tilrettelegge for gjødsling, som også er en trussel mot naturtypen.

Når transformatorstasjonen vurderes sammen med planene om Vardafjellet og Sandnes vindkraftverk, vil det samlede berørte arealet av kystlynghei med B-verdi (viktig) utgjøre om lag 19 prosent av det samlede arealet av denne naturtypen i de berørte kommunene.

Forvaltningen av kystlynghei har som formål å bevare naturtypen. Fylkesmannen i Rogaland har i samråd med skjøtselsgruppa for kulturlandskap, valgt ut fire større lyngheiområder med verdi A (svært viktig) i fylket, som vil bli prioritert i den nasjonale handlingsplanen for kystlynghei. Dette er områder i kommunene Karmøy, Hå, Egersund og Sokndal.

De samlede planene vil medføre tap av noen mindre forekomster av den utvalgte naturtypen kystlynghei, men ikke i områder som omfattes av handlingsplanen. Tapet utgjør en liten andel av det samlede arealet med kystlynghei i Rogaland. Etter departementets vurdering vil ikke de samlede inngrepene ha betydning for opprettholdelse naturtypen regionalt eller nasjonalt. Departementet viser til pkt. 5.5.2 ovenfor der det tilrås at Statnett i samråd med Fylkesmannen i Rogaland bidrar med dekning av rimelige kostnader fortrinnsvis til eksisterende skjøtselstiltak av kystlynghei i Time og Sandnes kommuner.

5.8.4. Fugl

Det er registrert flere hekkelokaliteter og leveområder for rødlistede fuglearter ved kraftledningstraseen, vindkraftverkene og transformatorstasjonen. For beskrivelse og vurdering av påvirkning på fugleartene vises det til NVEs innstilling 18. desember 2017 punkt 4.9.2 for så vidt gjelder fugl, og som departementet slutter seg til.

Blant annet er det registrert hubro og hønsehauk som er kategorisert som henholdsvis sterkt truet og nær truet. Den nærmeste, sikre hekkelokaliteten for hubro ligger om lag én km fra Fagrafjell transformatorstasjon. For øvrig ligger det hubrolokaliteter i områdene 1,5 til 5 km fra kraftledningstraseene og vindkraftverkene. Hubro er sårbar for menneskelig aktivitet, særlig i hekkeperioden. Menneskelig forstyrrelser vil forekomme langs hele ledningstraseen under bygging, men i liten grad etter at den er satt i drift. Transformatorstasjonen vil i større grad medføre aktivitet også i driftsfasen. I tilknytning til Fagrafjell trafo vil det i årene fremover bli enda mer aktivitet i forbindelse med etablering av nye ledningsforbindelser inn og ut av stasjonen. Den nærmeste hekkelokaliteten kan derfor i verste fall komme til å bli forlatt for godt i lys av all aktivitet som må påregnes i årene fremover.

Ved å velge trasé 2 fremfor trasé 5 i Sandnes og Gjesdal, vil færre hubrolokaliteter berøres. Å samle inngrepene er mindre negativt for hubro i dette området.

Det er etter departementets vurdering ingen stor økt risiko for hubrodød som følge av tiltakene, men økt aktivitet både i anleggs- og driftsperiodene kan føre til at hubro fortrenses fra områdene, noe som kan påvirke den lokale bestanden. Bestandene regionalt og nasjonalt antas ikke å

påvirkes av de omsøkte elektriske anleggene, og som berører en svært liten andel av Rogalands aktive hubrotterritorier

Den største trussel for hønsenhauk på landsbasis antas å være hogst ved hekkelokalitetene, noe som ikke er en vesentlig problemstilling i denne konsesjonssaken. Selv om ledninger og vindkraftverk kan gi noe økt kollisjonsrisiko, legges det til grunn at bestanden hverken regionalt eller nasjonalt vil påvirkes av de omsøkte tiltakene. De vil derfor heller ikke komme i konflikt med forvaltningsmålene for arten.

I tillegg er det registrert vandrefalk og kongeørn ved ledningstraseen, vindkraftverkene og transformatorstasjonen. På grunn av jaktmetoden er rovfugl utsatt for kollisjon med kraftledninger og kan også kollidere med vindturbiner. Rovfugl er også var for forstyrrelser under hekking. Bestandsutviklingen tilsier ikke at tap av enkeltindivider lokalt vil komme i konflikt med forvaltningsmålene for disse artene.

Det er også registrert flere hekkelokaliteter for smålom og storlom nær traseene og vindkraftverkene. Hovedutfordringen for lom er habitatfortrengning da de er sårbare for forstyrrelser i hekketiden. Både bygging av kraftledning og eventuelle vindkraftverk vil kunne føre til at lommene blir borte fra områdene. Valg av trasé 2 i Sandnes og Gjesdal antas å være mindre negativt for så vel storlom som smålom. Positiv bestandsutvikling medfører at de omsøkte anlegg ikke forventes å ha bestandsbetydning.

Departementet mener det er nødvendig med kartlegging av hekkeplasser for enkelte sårbare fuglearter (hubro, dagrovfugler og lommer) før byggingen kan starte opp. Kartlegging skal skje i samråd med Fylkesmannen i Rogaland og skal fremgå av MTA-planen.

Departementet tilrår at det settes vilkår i MTA-plan for en beskrivelse av hvordan anleggsaktiviteten i rimelig grad kan tilpasses hekkeperiodene for hubro, dagrovfugler og lommer. Det bør også gjennomføres en plan for oppfølging av hekkelokaliteten før anleggsstart, for å få avdekket om anleggsaktiviteten vil påvirke lokaliteten negativt. Gjennom godkjenning av MTA-plan vil NVE fastlegge hvilke avbøtende tiltak tiltakshaver må gjennomføre og hvordan anleggsarbeidet skal utføres, for å minimere skadene på blant annet naturmangfoldet.

Departementet viser til de tilpasninger som tilrås med hensyn til merking av kraftledningen, og mener at dette tiltaket reduserer kollisjonsfaren for fugl.

For avbøtende tiltak for øvrig som kan redusere kollisjonsfaren for fugl, viser departementet til omtale i NVEs innstilling av 18. desember 2017 punkt 4.8.2.

Departementet har foretatt en vurdering av den samlede belastning av eksisterende og planlagte tiltak i området hensett til de omsøkte tiltak slik naturmangfoldloven krever, jf. nml. § 10. Departementet har kommet til at det nye elektriske anlegget med kraftledninger, transformatorstasjon, anleggsveier mm medfører en akseptabel økning av belastningen på naturtyper eller arter. Den nye ledningen vil ikke påvirke økosystemene i den grad at den kommer

i konflikt med forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. De negative virkningene for Fagrafjell transformatorstasjon vil være større, men vil ikke føre til konflikt med forvaltningsmålene for naturtyper og økosystemer.

5.9. Departementets oppsummering og konklusjon

I departementets vurdering av om konsesjon skal gis etter energiloven må alle fordeler og ulemper ved kraftledningsanlegget og transformatorstasjonen veies opp mot hverandre. Energiloven skal sikre at produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi foregår på en samfunnsmessig rasjonell måte, herunder at det tas hensyn til berørte allmenne og private interesser.

Departementet har foretatt en samlet vurdering av alle skader og ulemper ved etablering av en ny 420 kV kraftledning fra Lyse til Fagrafjell og av ny transformatorstasjon. Vurdering av miljøvirkninger knyttet til naturmangfold, kulturminner og kulturmiljø, landskap og friluftsliv, turisme og reiseliv og bebyggelse fremgår av foredraget pkt. 5. Departementets tilsvarende behandling av arealbruk, naturressurser og næringsinteresser er foretatt i pkt. 5.5.2 og pkt. 5.4. Departementet mener at konsekvensen for utvidelse av pukkforekomsten ved Fagrafjell vil være betydelig, forutsatt at utarbeidet reguleringsplan for masseuttaket blir godkjent.

De negative virkningene for arealbruk, næringsinteresser og bebyggelse på hele strekningen dreier seg i all hovedsak om driftsulemper for landbruket. Landbruksområdene som berøres er blant kjerneområdene for jordbruk på Nord-Jæren, og som er sårbare for driftsbegrensninger. Virkningene for landbruket i driftsfasen består i hovedsak av arealbeslag til mastefester og nye permanente anleggsveier. Det kan også oppstå driftsulemper som gjør det nødvendig å plassere master og anlegg for øvrig utenom dyrket mark. I denne regionen skjer spredning av husdyrgjødsel med gjødselkanon som kaster gjødsel 50–70 meter ut til sidene. Dette kan gi fare for overslag om sprøytestrålen kommer i berøring med kraftledninger. Innmarksbeiter godkjennes som spredeareal for husdyrgjødsel, og er med på å danne grunnlaget for hvor mange husdyr grunneierne tillates å ha og har dermed betydning for inntektsgrunnlaget for gårdsbrukene. I henhold til veiledning fra fylkesmannen i Rogaland, godkjenner kommunene ikke spredeareal på beite under kraftledninger. Det klausulerte byggeforbudsbeltet til kraftledningen medfører en 40 meter bred stripe med areal under ledningen. Konsekvensen for enkelte gårdsbruk kan være at de må redusere antallet dyr på gården. Alternativt må de leie spredeareal i andre områder, noe som vil bety ekstra kostnader.

Statnett skriver at enkelte begrensninger på bruk av gjødselkanon under og ved kraftledningen må vurderes konkret, med utgangspunkt i forskrift for elektriske forsyningsanlegg. Mulige tilpasninger for å redusere ulempene og begrensningene kan være å justere enkelte mastepunkter og øke høyden på ledningen. Båndlegging av arealene til kraftledningstrasé er ikke uforenlig med andre metoder for spredning av husdyrgjødsel og bruk av arealer til beitemark.

NVE påpeker at Fylkesmannens veiledning innebærer at det kan gis fradrag i kravet til spredeareal for dyr på beite på utmark eller innmark som ikke er godkjent som spredeareal, for

eksempel areal under kraftledninger. Areal under kraftledninger vil derfor kunne ha en verdi som beiteareal som det er mulig å få fratrukk i kravet til spredeareal for.

NVE opplyser videre at en kraftledningstrasé over innmarksbeite vil kunne få praktiske konsekvenser for de eiendommene som blir berørt. Spredning av husdyrgjødsel ved hjelp av kanon kan ikke tillates nærmere kraftledningen enn det som er forsvarlig ut fra hensynet til driftssikkerheten til ledningen. Om noen fortsatt ønsker å gjødsle arealet under ledningen, må det skje på annen måte. Det kan bety omstilling og merarbeid for den enkelte gårdbruker. Bruk av vanlig gjødselspreder på dyrka mark påvirkes ikke av kraftledningen.

Departementet gjør oppmerksom på at erstatning/kompensasjon til grunneiere vil være gjenstand for forhandlinger og avtaler mellom den enkelte grunneier og Statnett. Alternativt vil det måtte avgjøres gjennom rettslig skjønn.

Departementet har etter en samlet vurdering kommet til at ledningens påvirkning på landbruket samlet sett må anses akseptabel. For å unngå driftsulemper som følge av etablering av ledningen, forutsetter departementet at mastefester om mulig plasseres slik at beslag av dyrket mark unngås, og at høyden om mulig økes for ledningen. Det vises i denne sammenheng til krav om MTA-plan nedenfor i punkt 6.4.

Departementet har kommet til at en ny 420 kV kraftledning fra Lyse til Fagrafjell og ny Fagrafjell transformatorstasjon vil være en god løsning for å møte utfordringene i kraftforsyningen i Sør-Rogaland. Departementet mener at Statnett har sannsynliggjort at den prissatte nytten av tiltaket Lyse-Fagrafjell sammenliknet med en videreføring av dagens situasjon, vil være i samme størrelsesorden som de prissatte kostnadene, gitt nyttevirkningene som følge av unngåtte handelsrestriksjoner.

Departementet viser i tillegg til at tiltaket har ikke-prissatte virkninger knyttet til økt forsyningssikkerhet som bør tillegges vekt. Departementet legger også vekt på at Statnett som systemansvarlig har konkludert med at driftssituasjonen i nettet ikke er akseptabel. Departementets vurdering er at nytten ved tiltaket veier opp for kostnadene, herunder de negative virkningene på natur, miljø, areal og kulturminner.

Statnett har under NVEs behandling av saken, til dels etter innspill fra berørte interesser, blitt bedt om å omsøke endringer og nye alternativer, og NVE har etter slike søknader foretatt en rekke justeringer og tilpasninger av traseen.

Departementet er innforstått med de negative virkningene av kraftledningsanlegget og transformatorstasjonen, som i hovedsak omfatter kulturminner og kulturmiljø, kystlynghei, fugl, landbruk og næringsinteresser knyttet til mineralutvinning.

Departementet mener at økningen av belastningen i områdene er akseptabel, sett i lys ledningens vesentlige betydning for blant annet kraftforsyningssikkerheten i regionen til beste for næringsvirksomhet og husholdninger og for fremtidig økt fornybarproduksjon.

Departementet har kommet til at fordelene ved tiltaket overstiger ulempene, og tilrår at det gis konsesjon etter energiloven § 3 – 1, jf. § 1 – 2 til de omsøkte elektriske anleggene.

6. Vilkår og avbøtende tiltak

6.1. Generelt

NVEs forslag til vilkår og avbøtende tiltak fremgår av innstillingen fra 18. desember 2017 kapittel 4.8 med endringene foretatt i NVEs innstilling av 6. desember 2018, pkt. 4.4.

Når det gjelder detaljplanlegging av trasé og mastefester, kamuflerende tiltak og alternative mastetyper og trasérydding, viser departementet til NVEs vurderinger og slutter seg til disse.

6.2. Kamuflering, fugleavvisere og andre vilkår rettet mot fugl

NVE anbefaler at det settes vilkår om kamuflering av master på en strekning i Lysebotn og mellom Rettedal og Fossanmoen i Forsand kommune. Departementet har ikke fulgt NVEs innstilling for trasevalg 4.1.2, men fulgt trasé 4.1 ved Fossanmoen. Vilkåret om kamuflering må tilpasses deretter. Departementet opprettholder NVEs anbefaling til kamuflering på øvrige strekninger.

Departementet tilrår å følge opp NVEs anbefaling om at Statnett pålegges å montere fugleavvisere på topplinene på strekningen mellom Nordstølfjellet og Husafjellet i Forsand av hensyn til blant annet lirype. Det samme anbefales der den omlagte 300 kV-ledningen fra Tonstad krysser Figgjoelva parallelt med 300 kV-ledningen fra Kjelland, av hensyn til rovfugl og andre sårbare fuglearter med tilhold langs vassdraget.

Avgrensningen av kamuflerte og merkede strekninger skal framgå av MTA-planen.

I tillegg følger departementet NVEs anbefaling når det gjelder vilkår om skånsom trasérydding og ivaretagelse av randsonen til skogen nord for Fagrafjell stasjon når ryddebeltet 300 kV-ledningene utvides.

Departementet tilrår at det i MTA-planen skal beskrives hvordan anleggsaktiviteten kan tilpasses hekkeperiodene for hubro. Det bør også gjennomføres en plan for oppfølging av hekkelokaliteten før anleggsstart, for å få avdekket om anleggsaktiviteten vil påvirke lokaliteten negativt.

Departementet tilrår vilkår om kartlegging av hekkeplasser for sårbare fuglearter (hubro, dagrovfugler og lommer) før byggingen. Kartlegging skal skje i samråd med Fylkesmannen i Rogaland og framgå av MTA-planen. Departementet slutter seg for øvrig til NVEs foreslåtte vilkår, og viser til NVEs drøftelse av disse i NVEs innstilling fra 18. desember 2017.

6.3. Andre forhold

Departementet tilrår at det settes vilkår om samarbeid med Lyse Elnett som foreslått av NVE om tiltak for å redusere sårbarheten i nettet nord for Fagrafjell.

6.4. Detaljplanlegging

Anleggskonsesjon gis med vilkår om at det utarbeides MTA-plan, som skal regulere nærmere hvordan anleggsarbeidene med bygging og drift av ledningen skal utføres. Planene skal godkjennes av NVE.

Departementet forutsetter at terrenginngrep begrenses i størst mulig grad i forbindelse med anleggsarbeidene, og at opprydningen skjer på en skånsom og effektiv måte.

Departementet slutter seg for øvrig til NVEs forslag om valg av mastetyper, kamuflerende tiltak og isolatorer.

7. Anleggskonsesjon

Fagrafjell transformatorstasjon med følgende installasjoner og bygg:

- 3 stk. transformatorer med omsetning 420/132 kV og ytelse 300 MVA
- 2 stk. autotransformatorer med omsetning 420/300 kV og ytelse 1000 MVA
- 6 stk. 420 kV bryterfelt
- 6 stk. 300 kV bryterfelt
- 3 stk. 132 kV bryterfelt til transformatorene
- Et ca. 350 m² kontrollbygg
- Et ca. 820 m² oppmøte- og lagerbygg
- Nødvendig høyspenningsanlegg
- En ca. 2570 meter lang permanent adkomstvei til transformatorstasjonen fra Foss-Eikeland (fylkesvei 505), bestående av ca. 1420 meter eksisterende vei og ca. 1150 meter ny vei, og en ca. 90 lang veiavgreining til 132 kV-anlegget. Veibredde skal være ca. seks meter.
- Et til sammen ca. 50 000 m² stort permanent massedeponi for deponering av ca. 180 000 m³ masser på/ved stasjonen
- Et ca. 3600 m² stort fordrøyningsbasseng ved stasjonen
- To stk. midlertidige deponier på stasjonstomt/sikringssone

Det skal settes av plass i stasjonen til følgende anlegg:

- 6 stk. bryterfelt for framtidige 420 kV-ledninger
- Ett 420 kV bryterfelt i Lyse transformatorstasjon (dette fikk Statnett tillatelse til å forskuttere/bestykke 11. februar 2016, da det pågikk arbeider i stasjonen)

- En ca. 67 km lang kraftledning fra Lyse transformatorstasjon i Forsand kommune til Fagrafjell transformatorstasjon i Sandnes og Time kommuner, med:
 - Nominell spenning 420 kV
 - Strømførende liner med tverrsnitt med minimum strømføringssevne tilsvarende $1 \times 3 \times 2 \times 988 \text{ mm}^2$ (duplex athabaska). Fjordspennlinene skal bygges med tverrsnitt med minimum strømføringssevne $1 \times 4 \times 1 \times 1894 \text{ mm}^2$ (simplex teist)
 - To toppliner, hvorav én OPGW-line
 - Selvbærende portalmaster i stål
 - Isolatorer i herdet glass
- Traseen skal følge omsøkte alternativer: 4.1 – 4.1.11 – 4.1 – 2B – 2.1 - 2 - X.2.1 – X.2 – X.2.3.
- Legge om eksisterende 300 kV-ledninger Tonstad–Stokkeland og Kjelland–Stokkeland inn og ut av Fagrafjell transformatorstasjon.
- Etablere fibersamband på eksisterende 300 kV kraftledning Tonstad–Stokkeland på strekningen Fagrafjell–Stokkeland. Siste del av fibersambandet (ca. 100 meter) skal graves ned fra siste mast og inn til Stokkeland transformatorstasjon.
- Anleggskonsesjonen gir videre rett til å bygge nye permanente veier, nye midlertidige anleggsveier/kjørespor og anleggsplasser, eller benytte/oppruste eksisterende veier til midlertidig bruk i anleggsperioden.

Departementet tilrår at Lyse Elnett gis konsesjon til følgende:

- Legge om 132 kV-ledningen Lyse–Dalen–Tronsholen ca. 700 m ved Hatleskog, legge om 132 kV-ledningen Lyse–Tronsholen 3 i Rettedal og legge om 132 kV ledningen Lyse–Tronsholen 2 ca. 1,5 km fra Kråkedal til Sporaland.
- Legge om og tilknytte 132 kV ledning fra Flørli kraftstasjon til 132 kV-ledningen Lyse–Dalen – Tronsholen ved Helmikstøl, dersom Helmikstøl transformatorstasjon (gitt konsesjon 25. september 2015, NVE ref. 201305135-20) ikke idriftsettes før det er nødvendig å rive 132 kV-ledningen Lyse–Tronsholen 2.
- I Fagrafjell transformatorstasjon:
- Et kontrollbygg (ca. 240 m²)
 - 6 stk. 132 kV bryterfelt
 - Sette av plass til 2 stk. bryterfelt
 - Nødvendig høyspenningsanlegg

Konsesjonene til anleggene tilrås gitt på de vilkår som er foreslått av NVE.

8. Ekspropriasjonstillatelse og forhåndstiltredelse

Statnett har søkt om ekspropriasjonstillatelse etter oreigningslova § 2 og samtykke til forhåndstiltredelse etter § 25. Søknaden gjelder ekspropriasjon til nødvendig grunn og rettigheter for bygging, drift og vedlikehold av kraftledninger, anleggsveier/områder, transformatorstasjon og koblingsanlegg, herunder rettigheter for lagring og massedeponi.

Departementet viser til NVEs innstilling av 18. desember 2017 kap. 6.2 for en nærmere beskrivelse av omfanget av ekspropriasjonen.

Statnett søker blant annet om å erverve 207 dekar til etablering av Fagrafjell transformatorstasjon. Dette inkluderer en 102 dekar sone rundt stasjonsområdet, for å sikre at sprengningsarbeider ikke skal foregå nærmere stasjonen. Statnett søker også om eiendomsrett til den delen av adkomstveien som bygges ny inn til stasjonen.

Departementet har foretatt en avveining av om tiltaket skal få tillatelse etter oreigningslova ut fra de fordeler og ulemper tiltaket innebærer. Kraftledningen er funnet samfunnsmessig rasjonell. Fordelene overstiger ulempene, jf. energiloven § 1-2. Det vises til at den nye ledningen skal sikre strømforsyningen til Sør-Rogaland, forberede nettet på økt kraftforbruk som følge av befolkningsvekst, legge til rette for ny kraftproduksjon og forenkle muligheten til å oppgradere eksisterende kraftledningsnett. Ved å styrke kraftnettet i Sør-Rogaland, begrenses ikke den videre utvikling av nettet i Sør-Norge.

Grunneiere og rettighetshavere berøres i varierende grad av bygging og drift av de anlegg det er gitt konsesjon for. Ulempene som påføres, er knyttet til blant annet arealbeslag eller båndleggelse av areal, begrensninger i landbruksaktiviteten og i uttak av mineraler. Departementet mener samtidig at de samfunnsmessige fordelene ved tiltaket veier tyngre enn hensynet til den enkelte grunneier eller rettighetshaver som kan bli berørt.

Grunneiere som er berørt av Fagrafjell transformatorstasjon, vil bli berørt på den måten at de må avstå om lag 105 dekar av eiendommen til selve transformatorstasjonen. Statnett har i tillegg søkt om eiendomsrett til 102 dekar sikringssone rundt stasjonen, der normal landbruksaktivitet vil kunne foregå som før. Det er kun sprengning som ikke kan tillates i denne sonen.

Departementet har forståelse for Statnetts behov for å sikre stasjonen mot skade, men er også enig med grunneier som har spilt inn at det ikke er nødvendig å erverve eiendomsrett til arealet for å sikre stasjonen mot denne typen aktivitet. Landbruksdrift og annen aktivitet som ikke utsetter stasjonen for risiko, kan fortsette som før. Etter NVEs vurdering har Statnett behov for å erverve bruksrett til området, med vilkår om at sprengning nærmere enn 100 meter fra stasjonstomten ikke er tillatt. Dette er etter NVEs vurdering tilstrekkelig for Statnetts behov for å beskytte stasjonen mot skade. Departementet er enig i denne vurderingen. Departementet har kommet til at inngrepet utvilsomt er til mer gagn enn skade, jf. oreigningslova § 2. Statnett gis på dette grunnlag ekspropriasjonstillatelse.

Departementet vil ta stilling til søknad om forhåndstiltredelse når skjønn er begjært.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r:

Statnett SF og Lyse Elnett AS gis tillatelser i forbindelse med bygging av ny 420 kV kraftledning mellom Lyse i Forsand kommune til nye Fagrafjell transformatorstasjon i Sandnes og Time kommuner i samsvar med vedlagte forslag.

Vedlegg 1 – Spesifikasjon av tillatelsene

1. I medhold av energiloven § 3-1 gis Statnett SF tillatelse til å bygge, eie og drive en ny 420 kV kraftledning med tilhørende anlegg fra Lyse transformatorstasjon i Forsand kommune til nye Fagrafjell transformatorstasjon i Sandnes og Time kommuner, jf. Vedlegg 2.
2. I medhold av energiloven § 3-1 gis Statnett SF tillatelse til å bygge, eie og drive ny Fagrafjell transformatorstasjon i Sandnes og Time kommuner, jf. Vedlegg 2.
3. I medhold av energiloven § 3-1 gis Lyse Elnett AS tillatelse til å bygge, eie og drive nye anlegg og omlegging av eksisterende anlegg i forbindelse med Statnett SFs utbygging av ny 420 kV kraftledning Lyse – Fagrafjell og Fagrafjell transformatorstasjon, jf. Vedlegg 3.
4. Tillatelsene gis på de vilkår som fremgår av vedlagte forslag.
5. I medhold av oreigningslova § 2 annet ledd gis samtykke til at Statnett SF kan ekspropriere nødvendig grunn og rettigheter for bygging og drift av 420 kV kraftledning Lyse – Fagrafjell og ny Fagrafjell transformatorstasjon med tilhørende elektriske anlegg.
6. Planendringer kan foretas av departementet eller den instans departementet bemyndiger.

Vedlegg 2

Anleggskonsesjon

Meddelt:

Statnett SF

Organisasjonsnummer: 962 986 633

Dato: 20.09.2019

Varighet: 20.09.2049

Ref:

Kommune: Forsand, Sandnes og Time

Fylke: Rogaland

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1 og gir Olje- og energidepartementet under henvisning til søknader av 24. mai 2013, 15. oktober 2014, 28. april 2015, 1. desember 2016, 10. mai 2017 og 16. februar 2018 og vedlagt notater *Bakgrunn for innstilling* av 18. desember 2018 og *Bakgrunn for innstilling* av 6. desember 2018 anleggskonsesjon til Statnett SF.

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge og drive følgende elektriske anlegg:

2. Fagrafjell transformatorstasjon med følgende installasjoner og bygg:

- 3 stk. transformatorer med omsetning 420/132 kV og ytelse 300 MVA
- 2 stk. autotransformatorer med omsetning 420/300 kV og ytelse 1000 MVA
- 6 stk. 420 kV bryterfelt
- 6 stk. 300 kV bryterfelt
- 3 stk. 132 kV bryterfelt til transformatorene
- Et ca. 350 m² kontrollbygg
- Et ca. 820 m² oppmøte- og lagerbygg
- Nødvendig høyspenningsanlegg
- En ca. 2570 meter lang permanent adkomstvei til transformatorstasjonen fra Foss-Eikeland (fylkesvei 505), bestående av ca. 1420 meter eksisterende vei og ca. 1150 meter ny vei, og en ca. 90 lang veiavgreining til 132 kV-anlegget. Veibredde skal være ca. seks meter.
- Et til sammen ca. 50 000 m² stort permanent massedeponi for deponering av ca. 180 000 m³ masser på/ved stasjonen
- Et ca. 3600 m² stort fordrøyningsbasseng ved stasjonen
- To stk. midlertidige deponier på stasjonstomt/sikringszone

Det skal settes av plass i stasjonen til følgende anlegg:

- 6 stk. bryterfelt for framtidige 420 kV-ledninger

Stasjonstomten vil være ca. 105 dekar, og sikringssonen rundt stasjonen (forbud mot sprengningsarbeid) ca. 102 dekar.

3. I Lyse transformatorstasjon:

- 1 stk. 420 kV bryterfelt

4. En ca. 67 km lang kraftledning fra Lyse transformatorstasjon i Forsand kommune til Fagrafjell transformatorstasjon i Sandnes og Time kommuner, med:
 - Nominell spenning 420 kV
 - Strømførende liner med tverrsnitt med minimum strømføringsevne tilsvarende 1x3x2x988 mm² (duplex athabaska). Fjordspennlinene skal bygges med tverrsnitt med minimum strømføringsevne 1x4x1x1894 mm² (simplex teist)
 - To toppliner, hvorav én OPGW-line
 - Selvbærende portalmaster i stål
 - Isolatorer i herdet glass
5. Omlegging av 300 kV-kraftledningene Tonstad–Stokkeland og Kjelland–Stokkeland inn og ut av Fagrafjell transformatorstasjon
6. Etablere fibersamband på eksisterende 300 kV kraftledning Tonstad–Stokkeland på strekningen Fagrafjell–Stokkeland. Siste del av fibersambandet (ca. 100 meter) skal graves ned fra siste mast og inn til Stokkeland transformatorstasjon.

Anleggskonsesjonen gir videre rett til å bygge nye permanente veier, nye midlertidige anleggsveier/kjørespor og anleggsplasser, eller benytte/oppruste eksisterende veier til midlertidig bruk i anleggsperioden, jf. vedlagte oversikter.

Kart og oversikter

Kraftledningen skal bygges i traseen som fremgår på vedlagte oversiktskart merket «420 kV Lyse–Fagrafjell – Oversiktskart», «420 kV Lyse–Fagrafjell – del 1», «420 kV Lyse–Fagrafjell – del 2» og «420 kV Lyse–Fagrafjell – del 3», av 16. september 2019. Transformatorstasjonens beliggenhet går også fram av kartet «420 kV Lyse–Fagrafjell – del 3».

Det henvises til NVEs innstillinger for nærmere spesifisert trasé, anleggsveier/kjørespor, anleggsplasser og massetak.

Transformatorstasjonens arealavgrensning og sikringssone, adkomstveier, massedeponier, fordrøyningsanlegg og permanente omlegginger av eksisterende 300 kV-ledninger Tonstad–Stokkeland og Kjelland–Stokkeland går fram av vedlagte kart merket «Oversiktskart Fagrafjell» av 27. november 2018.

Kontrollhus og oppmøte-/lagerbygg på Fagrafjell transformatorstasjon skal ha utforming og dimensjoner som vist på fasadetegninger vedlagt NVEs innstillinger.

Det vises til NVEs innstillinger for oversikt over anleggsveier, kjørespor, anleggsplasser og massetak merket «oversikt over anleggsveier til anbefalte tiltak» og «Oversikt over anleggsplasser/massetak til anbefalte tiltak».

Bortfall av konsesjon

Punkt 9 i anleggskonsesjon meddelt Lyse Elnett AS 7. april 2017, NVE-ref. 201601339-35, bortfaller når ledningen er fjernet i henhold til konsesjonsvilkår om fjerning av anlegg (vilkår 15)

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren. I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1. Varighet

Konsesjonen gjelder inntil 20.09.2049 - 30 år fra konsesjonsdato.

2. Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3. Bygging

Anlegget skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og idriftsatt innen fem år fra endelig konsesjon.

Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4. Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5. Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6. Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7. Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8. Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

9. Miljø-, transport- og anleggsplan

Anlegget skal bygges, drives, vedlikeholdes og nedlegges i henhold til en miljø-, transport- og anleggsplan, som utarbeides av konsesjonæren og godkjennes av NVE før anleggsstart. Planen skal utarbeides i samsvar med NVEs veileder om utarbeidelse av miljø-, transport- og anleggsplan for anlegg med konsesjon etter energiloven. Statnett skal utarbeide planen i kontakt med berørte kommuner, kulturminnemyndighetene, Fylkesmannen i Rogaland, grunneiere og andre rettighetshavere. Planen skal gjøres kjent for entreprenører. Konsesjonæren har ansvaret for at planen følges.

Miljø-, transport- og anleggsplanen skal i tillegg til anleggene i denne konsesjonen, også omfatte nødvendige omlegginger av Lyse Elnetts ledninger som følge av tiltaket. Statnett er ansvarlig for planen, men planen skal utarbeides i samarbeid med Lyse Elnett.

Anlegget skal til enhver tid holdes i tilfredsstillende driftsmessig stand i henhold til miljø-, transport- og anleggsplanen og eventuelt andre vilkår/planer.

Konsesjonæren skal foreta en forsvarlig opprydding og istandsetting av anleggsområdene, som skal være ferdig senest to år etter at anlegget eller deler av anlegget er satt i drift.

Tilsyn med bygging, drift, vedlikehold og nedleggelse av anlegget er tillagt NVE. Utgifter forbundet med NVEs godkjenning av planen, og utgifter til tilsyn med overholdelse av planen dekkes av konsesjonæren.

Ved behov for planer etter andre vilkår, kan disse inkluderes i miljø-, transport- og anleggsplanen.

Konsesjonæren skal avklare undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 før miljø-, transport- og anleggsplanen blir godkjent.

Utover det som står i veilederen skal planen spesielt beskrive og drøfte:

- Et forslag til avgrensning av strekninger kamufleringstiltak, jf. konsesjonsvilkår 11

- Et forslag til avgrensning av strekninger der topplinene skal merkes av hensyn til fugl, jf. konsesjonsvilkår 13
- Hvordan fysiske inngrep i utvalgte naturtyper skal begrenses, både i anleggs- og driftsperioden. Det skal også beskrives hvordan det skal tas hensyn til andre viktige naturtyper og truede arter under anleggs- og driftsperioden, gjennom for eksempel tilpasning av mastepunkter, anleggsveier, anleggsplasser, transport og skånsom skogrydding. Herunder skal det beskrives hvordan Statnett skal sikre seg mot å påvirke dreneringen av vannforekomster og myrer i de berørte områdene.
- Kjente hekkeplasser for hubro skal kartlegges, for å avdekke hvorvidt de er i bruk. Det skal vurderes hvordan anleggsarbeidet kan tilpasses, slik at aktive hekkeplasser for hubro ikke blir unødvendig forstyrret under hekking, jf. vilkår 13.
- Hvordan anleggsaktiviteten i rimelig grad kan tilpasses hekkeperioden for hubro, dagrovfugler og lommer.
- En plan for hvordan hekkeplassen for hubro, som ligger 1 kilometer fra transformatorstasjonen på Fagrafjell, best mulig kan skjermes. Det forutsettes at hekkelokaliteten følges opp før anleggsstart for å få undersøkt om den samlede anleggsaktiviteten vil påvirke lokaliteten negativt.
- Mulige hensyn som kan ivareta vaktel ved Fagrafjell.
- Hvordan Statnett i samråd med Fylkesmannen i Rogaland og de to berørte kommunene skal bidra med dekning av rimelige kostnader fortrinnsvis til eksisterende skjøtselstiltak av kystlynghei i Time og Sandnes kommuner, som kompensasjon for forekomsten av kystlynghei som går tapt eller forringes av utbyggingen. Kompensasjonen skal ta sikte på at en tilsvarende forekomst etableres eller utvikles gjennom skjøtsel til en likeverdig forekomst som den forekomsten som går tapt eller forringes. Det skal i forbindelse med fastsettelse av MTA-planen gjøres en kost-nyttevurdering av det nærmere innholdet i kompensasjonen.
- Hvordan hensynet til dyr på beite kan ivaretas under anleggsperioden
- En plan for hvordan randsonen til skogområdet nord for Fagrafjell stasjon skal beskyttes, som følge av utvidelse av rydebeltet til 300 kV-ledningene mellom Fagrafjell og Stokkeland transformatorstasjoner, jf. vilkår 12.
- Sikring og merking av kulturminner i anleggsperioden, for å unngå at anleggsarbeid påfører skader eller ødelegger kulturminner. Dette gjelder særlig der Statnett vil bruke eksisterende veier som går gjennom kulturminnefelt, i områder der Rogaland fylkeskommune har påpekt at anlegg kommer tett inntil kjente kulturminner og i områdene rundt Fagrafjell transformatorstasjon.

- Hvordan ytterligere sikre kildeverdier knyttet til ødegårdsanlegget og eventuelle funn som blir gjort der transformatorstasjonen skal bygges. Det skal på kulturminnemyndighetens anmodning tas ut en pollensøyle, dersom det er myr egnet for dette i området.
- Hvordan vil anleggsveier som det er behov for å beholde bærelaget i etter anleggsperiodens slutt, utformes med tanke på å delvis tilbakeføre terrenget med organiske materiale i perioder veiene ikke brukes.
- Tiltak for å begrense ulemper og hinder for brukere av viktige turstier og utfartsområder i anleggsperioden, skal beskrives, herunder varsling og skilting som ivaretar allmennhetens sikkerhet. Dette omfatter også tiltak iht. vilkår 14.

10. Byggtekniske krav

Utbygger skal påse at transformatorbygget etableres i samsvar med kravene i forskrift om tekniske krav til byggverk (FOR 2017-06-19-840), så langt disse kravene passer for bygget.

11. Kamouflering

Kraftledningen skal bygges med matte liner, master i mørk grønn/brun farge og kompositt- eller silikonbelagte glassisolatorer på følgende strekninger:

- Mast 1 og mast 3–7 på strekningen fra Lysebotn mot Tjørnastølstjørna i Forsand kommune
- På strekningen i Rettedal Forsand kommune.

På strekningen gjennom Rettedal skal Lyse Elnetts ledning Lyse–Tronsholen 3 parallelt med den nye 420 kV-ledningen kamoufleres på samme måte.

Endelig områdeavgrensning, farge- og komponentvalg skal legges fram i ovennevnte miljø-, transport- og anleggsplan.

12. Trasérydding

For å dempe direkte innsyn til kraftledningstraseen og ivareta hensynet til naturmangfoldet skal skogrydding begrenses så langt det vurderes som hensiktsmessig. Gjensetting av vegetasjon bør prioriteres på de strekningene hvor traseen krysser prioriterte naturtyper, der det er satt vilkår om kamouflerende tiltak, i krysningpunkter med vei og merkede turstier og der ryddebeltet blir særlig bredt pga. parallellføring med andre ledninger. Gjennomføring av skogrydding skal omtales i miljø-, transport og anleggsplanen.

For å ta vare på et skogområde langs 300 kV-ledningene nord for Fagrafjell transformatorstasjon, skal Statnett i samråd med Statskog vurdere tiltak for å beskytte randsonen av skogen når ryddebeltet utvides på strekningen. Dette skal beskrives i miljø-, transport- og anleggsplanen, jf. vilkår 9.

13. Merking for fugl

Toppliner skal merkes med fugleavviser for å redusere risikoen for fuglekollisjoner i følgende områder:

- på strekningen mellom Nordstølfjellet og Husafjellet i Forsand
- på 300 kV-ledningen fra Tonstad der den krysser over Figgjoelva mellom Fagrafjell og Stokkeland transformatorstasjoner, i tillegg til at det skal tilstrebes å legge de to ledningene i samme høyde ved kryssingen

Én av topplinene skal merkes med fugleavvisere. Endelig avgrensning av strekningene som skal merkes, skal gjøres i samråd med Fylkesmannen i Rogaland og beskrives i miljø-, transport- og anleggsplanen, jf. vilkår 9.

Det skal vurderes om anleggsaktiviteten kan tilpasses hekking av hubro. Særlig skal det vurderes om helikoptertransport kan legges utenom hekkeperiodene, eller foregå i ruter som ligger i størst mulig avstand til kjente reirlokalteter som er i bruk. Aktuelle tilpasninger skal beskrives i miljø-, transport- og anleggsplanen, jf. vilkår 9. Områdene rundt Fagrafjell transformatorstasjon unntas fra dette kravet.

14. Tiltak for brukere av tursti til Sygno

Statnett skal iverksette tiltak for å tilrettelegge for at turstien til utfartsområdet Sygno kan brukes i anleggsperioden.

15. Fjerning av eksisterende anlegg

Innen to år etter idriftsettelse av den nye 420 kV-ledningen Lyse–Fagrafjell, skal 132 kV-ledningen Lyse–Tronsholen være fjernet på strekningen Lysebotn–Seldalsheia. Det skal lages en plan for rivingen av ledningen. Planen skal forelegges NVE før arbeidene igangsettes, og den kan inngå i miljø-, transport- og anleggsplanen.

16. Dokumentasjon av ledningen Lyse–Tronsholen 2

Før riving av eksisterende 132 kV kraftledning Lyse–Tronsholen 2, som er utvalgt som et av kraftoverføringens kulturminner, skal Statnett foreta kulturminnefaglig dokumentasjon av ledningen. Dette skal gjøres i tråd med nærmere spesifiserte krav og veileder som er under utarbeidelse i NVE.

17. Videre utredninger av tiltak for å øke forsyningssikkerheten

Statnett skal i samarbeide med Lyse Elnett gjennomføre utredninger av videre netttiltak for å redusere sårbarheten i nettet mellom Fagrafjell og Stølaheia.

Vedlegg 3

Anleggskonsesjon

Meddelt:

Lyse Elnett AS

Organisasjonsnummer: 980 038 408

Dato: 20.09.2019

Varighet: 20.09.2049

Ref: .

Kommuner: Forsand, Sandnes og Time

Fylke: Rogaland

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1 gir Olje- og energidirektoratet under henvisning til søknader av 24. mai 2013, 15. oktober 2014, 28. april 2015, 1. desember 2016 og 10. mai 2017 og vedlagte notater *Bakgrunn for innstilling* av 18. desember 2017 og *Bakgrunn for innstilling* av 6. desember 2018 anleggskonsesjon til Lyse Elnett AS.

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge og drive følgende elektriske anlegg:

1. I Fagrafjell transformatorstasjon (tilhørende Statnett SF):

- Et kontrollbygg (240 m²)
- 6 stk. 132 kV bryterfelt, hvorav 4 stk. kun forberedes med apparatfundamenter, gjennomgående samleskinner og innstrekkestativ
- Sette av plass til 2 stk. bryterfelt for fremtidig utvidelse av 132 kV-nettet
- Nødvendig høyspenningsanlegg

Kontrollbygget skal har utforming og dimensjoner som vist på vedlagte fasadetegninger merket «Fagrafjell TS Fasader Lyse Elnett» av 29. mai 2018.

2. Omlegging av 132 kV kraftledning fra Flørli kraftstasjon og koble denne mot 132 kV-ledningen Lyse–Dalen–Tronsholen ved Helmikstøl, dersom Helmikstølen transformatorstasjon ikke idriftsettes før 132 kV-ledningen Lyse–Tronsholen 2 må fjernes. Omleggingen går fram med svart, stiplet strek på kart fra NVEs innstilling merket «Omlegging av 132 kV ledning Lyse–Dalen ved Helmikstøl (Tilleggssøknad oktober 2014)».
3. Omlegging av eksisterende 132 kV kraftledning Lyse–Dalen–Tronsholen ca. 700 meter ved Hatleskog. Traseen går fram av kart fra NVEs innstilling merket med svart, stiplet strek på kart merket «Omlegging av 132 kV kraftledning Lyse–Dalen ved Hatleskog (Konsesjonssøknad mai 2013)».
4. Omlegging av eksisterende 132 kV kraftledning Lyse–Tronsholen 3 ved Rettedal i Forsand kommune, parallelt med 420 kV-kraftledningen Lyse-Fagrafjell. går frem med lilla, heltrukket strek på kartet «Ombygging av 132 kV ledning Lyse–Tronsholen 3 ved Rettedal» av 16. september 2019.
5. Omlegging av eksisterende 132 kV kraftledning Lyse–Tronsholen 2 ca. 1,5 km mellom Kråkedal og Sporaland i Sandnes kommune. Traseen går fram av NVEs innstilling kart merket med blå, heltrukket strek på kart merket «Alternativ 2B, ombygging av 132 kV».

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren. I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1. Varighet

Konsesjonen gjelder inntil 20.09.2049

2. Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3. Bygging

Anleggene skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og idriftsatt innen fem år fra endelig konsesjon.

Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4. Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5. Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6. Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7. Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8. Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

9. Miljø-, transport- og anleggsplan

Krav om miljø-, transport- og anleggsplan for bygging av ny 420 kV kraftledning Lyse–Fagrafjell skal også omfatte ombygginger av Lyse Elnetts ledninger, jf. vilkår i anleggskonsesjon meddelt Statnett. Statnett er ansvarlig for utarbeidelsen av planen, men Lyse Elnett skal bidra til planen ved behov.

10. Kamouflering

Kraftledningen Lyse–Tronsholen 3 skal på strekningen i Rettedal som vist på kart «Ombygging av 132 kV ledning Lyse–Tronsholen 3 ved Rettedal» av 16. september.2019. i Forsand kommune bygges om med matte liner, master i mørk grønn/brun farge og kompositt- eller silikonbelagte glassisolatorer på følgende strekninger. Statnett skal dekke kostnadene med kamoufleringen av Lyse Elnetts ledning på denne strekningen.

Endelig områdeavgrensning, farge- og komponentvalg skal legges fram i ovennevnte miljø-, transport- og anleggsplan for den nye 420 kV-ledningen Lyse–Fagrafjell, jf. vilkår nr. 9.